

ISBN: 978-84-09-67557-9

Publicat per: Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia. Barcelona, Espanya.

Coordinació: Guillermo Soler García de Oteyza

Correcció lingüística: Roger Roig César

Portada i maquetació: Miguel Ángel Fernández Soler (mafsdisseny.com)

Fotografies: Mar Puig Soriano / Helena Vivanco Torner / Arxiu ACPA

© Dels textos: ACPA o autoria indicada

© De les imatges: Autoria indicada

Aquesta publicació, editada per l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA), està subjecta a una llicència de Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons (CC BY-NC 4.0). Se'n permet la còpia, la distribució, la comunicació pública sense ús comercial, i sempre que se'n citi la font.

Aquesta publicació ha estat possible gràcies al suport del departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, mitjançant la línia de subvencions per a projectes que articulin els sectors professionals en l'àmbit del patrimoni cultural.

Barcelona, novembre de 2024

ÍNDEX

Presentació 5

PART 1.

Perspectives sobre l'antropologia professional 9

El deure d'ampliar el focus professional de l'antropologia.
Pep Guasch Capell 11

On és l'antropologia? Mirant de respondre amb dades.
Guillermo Soler García de Oteyza 24

PART 2.

Primer fòrum de diàleg de l'antropologia professional 35

Tallers de resolució de reptes 37

Repte des de l'administració pública.
Mamen Salcedo Vereda 40

La mirada antropològica sobre un nou contracte social.
Ismael Peña-López 45

Repte des del tercer sector.
Gaitán Estupiñá Vilas 47

Una revisió de la percepció de l'antropologia.
Hungria Panadero Hernández 53

Repte des de l'empresa privada.
Pep Guasch i Francesc Ventura 56

Aplaudiments i expectació.
Pep Montes i Sala 62

Repte des de l'economia social i solidària.
Jordi Colobrans Delgado 65

Una experiència enriquidora.
Daniel Arricivita Carballeda 71

Taules d'àmbits professionals	77
Taula A. Patrimoni etnològic, patrimoni immaterial i gestió cultural	79
Taula B. La creativitat en la narrativa escrita i visual	84
Taula C. El paper de l'antropologia en els reptes ambientals	88
Taula D. Tecnoantropologia: analitzant el nou món digital	94
Taula E. Intervenció social i perspectiva comunitària	98
Taula F. Consultories: l'art d'oferir solucions	102
Taula G. Arquitectura, urbanisme i antropologia: confrontació o col·laboració?	106
Coda: Treball de camp d'una antropòloga innocent al Fòrum. Roser Colomer i Albertí	111
Els autors	117

Presentació

Prop de 100 antropòlegs i antropòlogues, així com representants d'altres disciplines, van participar els passats 20 i 21 d'octubre de 2023 en el primer Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia, que va servir per intercanviar idees i experiències i per donar a conèixer els diferents àmbits en què l'antropologia pot resultar determinant. El Fòrum va estar organitzat per l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA) i es va celebrar al llarg de divendres a la tarda i dissabte al matí a la seu de l'Escola de l'Administració Pública de Catalunya (EAPC). El Fòrum va comptar amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona i la col·laboració de diverses institucions i entitats, inclosos l'Institut Català d'Antropologia, l'Institut Tarragonès d'Antropologia i els departaments d'Antropologia de les tres universitats catalanes que n'imparteixen estudis de grau (UB, UAB i URV).

Era el primer cop que, a Catalunya, es plantejava una trobada d'aquestes característiques, enfocada exclusivament a la definició i promoció del perfil professional de l'antropologia, una disciplina sovint poc coneguda i que justament per això encara pateix una manca de sortides laborals directes, tot i que els graduats o llicenciats en Antropologia disposen d'eines i habilitats que els capaciten per treballar en àmbits molt diversos. En aquest sentit, el Fòrum de Diàleg va ser una ocasió per a la reivindicació però també per la

presa de consciència de les possibilitats laborals del col·lectiu. Igualment, la pretensió era que el diàleg fos doble: entre els mateixos antropòlegs i amb altres professionals amb els quals es pot treballar conjuntament.

Val a dir que per a l'ACPA l'organització del Fòrum, simultània a la del curs "Ocupabilitat i accés professional de l'antropologia en àmbit socials prioritari", finançat per Conforcat, va suposar un gran repte, que va ser possible superar amb nota gràcies a la participació desinteressada de prop de 40 persones en tasques d'organització, dinamització dels tallers i participants en les taules rodones.

La valoració dels assistents (expressada mitjançant un formulari que va rebre un total de 29 respostes) va ser molt positiva. El 55,2% considerava que la participació al Fòrum tindria incidència en el seu futur professional, mentre que un 37,9% opinava que potser en tindria. Pel que fa a les aportacions que els havia suposat el Fòrum, un 51,7% responia que li havia permès fer contactes professionals interessants; un 65,5% havia obtingut informació sobre possibles àmbits professionals que no coneixia prèviament; i al 79,3% els havia servit per a refermar-se com a antropòlegs. Finalment, el 72,4% garantia la seva participació en una segona edició del Fòrum, i un 20,7% manifestava que ho faria segurament. Encoratjats per aquestes respostes, així com pel *feedback* rebut en el decurs del Fòrum i l'ambient d'entusiasme que s'hi va viure, des de l'ACPA ja treballem en una segona edició per a la tardor de 2025.

Mentrestant, amb aquesta publicació volem, d'alguna manera, donar una segona vida a la primera edició del Fòrum, tot recollint una part important de les idees i el diàleg que va acollir. Tenim, en primer lloc, un resum de cadascun dels tallers de divendres a la tarda, plantejats en forma de repte per part de representants de quatre clients potencials diferents: l'administració pública, el Tercer Sector, l'empresa privada i l'economia social i solidària. Aquests resums van acompanyats per un breu bitllet d'opinió en què les persones que van plantejar els reptes (cap de les quals antropòloga) ens donen

el seu punt de vista. Seguidament, els resums —realitzats en aquest cas pels alumnes de l'esmentat curs de Conforcat— de cadascuna de les set taules rodones dedicades a àmbits professionals diversos i que es van dur a terme dissabte al matí. Finalment, Roser Colomer, sòcia de l'ACPA, ens va fer arribar espontàniament unes notes i reflexions a partir de la seva assistència al Fòrum, que reflecteixen el punt de vista d'algú que, com ella mateixa explica, “visc amb i des de l'antropologia, però mai no he estat contractada com antropòloga”. Ens ha semblat que era una aportació valuosa i esdevé la coda a aquesta publicació.

Els continguts referits directament al Fòrum constitueixen el gruix del volum, però van precedits de dues aportacions més a l'entorn de l'antropologia professional i que, d'alguna manera, emmarquen l'acció de l'ACPA. El primer és un text de Pep Guasch, president de l'associació, en què prova de sintetitzar algunes de les qualitats i habilitats que confereix la formació en Antropologia, així com el tipus de feines per a les quals és especialment adequada, més enllà d'aquelles ocupacions que més habitualment s'han associat a la disciplina. Seguidament, Guillermo Soler presenta tota una sèrie de dades sobre la situació laboral dels antropòlegs i les seves sortides professionals, perquè entenem que tota solució passa en primer lloc per un diagnòstic el més ajustat possible a la realitat.

Des de l'ACPA esperem que els lectors trobin interessants els continguts d'aquesta publicació i que serveixi per animar un debat necessari i que ha de passar ràpidament de la reflexió a l'acció.

Junta de l'ACPA
Octubre de 2024

PART 1

**Perspectives sobre
l'antropologia
professional**

El deure d'ampliar el focus professional de l'antropologia

— *Pep Guasch Capell*

No és fàcil explicar les oportunitats laborals que té a algú que ha acabat els estudis de grau d'Antropologia. Bàsicament perquè la nostra figura professional no està encara arrelada al mercat laboral regular i actual. Són poques les ofertes de treball en què tenir-ne el grau sigui una condició. I les que sí que ho tenen, s'engloben quasi sempre dins d'una àrea científica, d'investigació o de recerca d'una organització pública o privada, a on es valora la capacitat que tenen els antropòlegs d'extreure coneixement, anàlisi o solucions pràctiques a través de mètodes d'investigació qualitativa que, suposadament, han après a les universitats. D'altra banda, hi ha la tendència inconscient de concloure que un antropòleg és la persona ideal per emprendre, inventar o activar una iniciativa pròpia com a autònom o en grup, d'una idea genial que encara ningú ha estat capaç de descobrir i dur a terme. Dipositem les nostres oportunitats professionals en allò que podem arribar a fer, però no en el que ja som capaços de fer. Es confia en la nostra capacitat de recerca i anàlisi objectiva o en el nostre potencial emprenedor que ens atorga el ser experts en la cultura i les cultures i saber posicionar-nos en com pensa l'altre, aspectes per als quals, per un costat, no venim prou entrenats de la universitat i, per l'altre, en depèn més el caràcter personal i/o la capacitat estratègica i econòmica de cadascú.

Aquest article breu pretén reflexionar en el focus que posem a les nostres opcions laborals i professionals. Un focus que no il·lumina prou i que no abasta suficientment, si tenim en compte la formació que hem rebut i si fem l'exercici de repassar les característiques i els requisits que es demanen en moltes ofertes laborals entorn els àmbits social i cultural. Un focus que se centra en la capacitat d'anàlisi i de desenvolupament d'iniciatives gràcies a l'anàlisi dels objectes d'estudi dels antropòlegs, però no amb les capacitats adherides en el subjecte que estudia i desenvolupa, que és el mateix antropòleg.

Una formació que ens prepara per a la complexitat

El canvi de llicenciatura a grau en Antropologia a les universitats de l'estat espanyol es va produir principalment al voltant de l'any 2008, coincidint amb la implementació del procés de Bolonya i l'adaptació dels plans d'estudi a les noves titulacions de grau. Aquest canvi va comportar la reorganització i la modificació del nombre de crèdits necessaris per a la titulació, així com una diferent distribució de les hores d'estudi. A partir de llavors, tot han estat graus, de manera que s'han eliminat les diplomatures i llicenciatures i, en el cas dels estudis d'Antropologia a Catalunya, per exemple, les passarel·les i les convalidacions d'una diplomatura de tipus més intervencionista (Treball Social, Educació Social o Infermeria, per exemple), escollida com a primera opció i de primer cicle (tres anys) a un segon cicle de la llicenciatura d'Antropologia (dos anys), una disciplina per a poder assentar uns coneixements i fonaments teòrics particularment necessaris per a uns estudiants que, sovint, ja treballaven en els seus camps específics. Ara, els estudis d'Antropologia són graus de quatre anys, una opció que necessita sortides professionals, una disciplina que, per si mateixa, ha de demostrar ser útil a la societat.

Si fem un repàs als crèdits de quatre graus d'Antropologia d'algunes de les principals universitats de l'estat espanyol, com són la Universidad de La Laguna (ULL), la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universidad Complutense de Madrid (UCM) i la Universidad del País Vasco (UPV), observarem una distribució similar entre les assignatures de formació bàsica,

les obligatòries i les optatives. A grans trets, els crèdits, i per tant, les hores dedicades als dos primers tipus de matèries —que majoritàriament són de tipus teòric—, és major que a la resta, mentre que el contingut de les assignatures optatives —de molta diversitat, comptant amb algunes de teòriques i específiques fins a tècniques i metodològiques i passant per aproximacions als futurs entorns professionals de l'alumnat—, ocupen menys hores i crèdits.

Cal apuntar també algunes variants interessants entre elles. Per un costat, la UAB i la UCM redueixen el nombre de crèdits en les matèries obligatòries i els sumen a les optatives, tot deixant, *a priori*, un marge d'elecció important a l'alumnat perquè la seva carrera sigui menys academicista i una mica més exploratòria. Però, per l'altre costat, la ULL i la UPV atorguen més crèdits —el doble—, i per tant, més rellevància, al Treball de Fi de Grau i a les pràctiques externes, que són obligatòries. Aquestes variacions poden ser un ajust del Pla d'estudis amb l'objectiu de respondre a les diferents realitats de cada universitat i el seu entorn, però en tot cas, en la suma, ens trobem amb uns graus d'Antropologia en què el coneixement i la formació que es donen se centren principalment en l'estudi de conceptes, principis i teories de l'antropologia en diferents àrees i camps, i s'hi afegeixen hores en relació amb altres disciplines com la història, la filosofia, la sociologia o la psicologia.

En una assignatura teòrica, els estudiants llegeixen textos acadèmics, escolten classes magistrals i participen en discussions per entendre millor els fonaments i les idees centrals del camp d'estudi. Fan també treballs, exercicis i tasques individuals i en grup, i redacten i estudien si hi ha exàmens. Aprenem escoltant, llegint, redactant i interactuant. Per no endinsar-nos gaire en les especificitats d'aquestes maneres d'aprendre, que han estat objecte d'estudi extensament en el camp de la psicologia educativa, els objectius s'enfoquen cap a un aprenentatge en què l'alumne retingui, compregui, assimili i pugui processar les informacions rebudes i desenvolupar-les des de l'adquisició de coneixements teòrics.

Els estudis de grau d'Antropologia estan dominats per assignatures que intenten respondre els perquè de les relacions humanes i de les seves maneres de ser i actuar. El gran gruix de les matèries permeten als estudiants adquirir una comprensió holística i detallada sobre la diversitat i complexitat de les cultures, les seves evolucions i les formes en què els éssers humans interactuen entre ells i el seu entorn. O com les diferents pràctiques culturals, creences i estructures socials influeixen en àrees específiques com l'educació, la salut, el dret, l'arquitectura o l'urbanisme. I per descomptat, si l'objectiu és respondre aquests interrogants, els estudis tenen en compte altres disciplines, com la història, la filosofia, la sociologia o la psicologia.

En el pas dels quatre anys del grau, l'alumnat adquireix una sensibilitat remarcable sobre la diversitat cultural, és a dir les diferències culturals, i com aquestes formen la identitat de grups i individus, o com les estructures socials, polítiques i econòmiques influeixen en la vida de les persones i les seves cultures. A més, l'alumnat que acaba el grau està preparat per adoptar una perspectiva que evita jutjar altres cultures segons els propis estàndards culturals, tot tractant d'entendre-les dins del seu propi context —gràcies al relativisme cultural.

Podríem segurament apuntar moltes més adquisicions que es tradueixen en competències, habilitats o capacitats —o com les vulguem anomenar—, que són extraordinàries per als llocs de treball que en el següent punt apuntarem. Aquestes competències es converteixen, sobretot, en el domini d'una flexibilitat cognitiva —de vegades també denominada “intel·lectual” o “mental”— en el dia a dia al lloc de treball, com en l'encàrrec de tasques o la responsabilitat de funcions, o en tenir la capacitat d'adaptar una conducta o pensament en situacions noves, canviants o inesperades. Aquest tipus d'intel·ligència produeix, inevitablement, l'habilitat de poder fer canvis en la concepció del projecte, proposta o intervenció inicial, i d'estar en disposició de fer-los, tot adaptant-la a les circumstàncies. Perquè en la constant cerca de respostes, tenim la capacitat de fer preguntes concises, que poden desentrellar per què s'ha actuat d'una determinada manera, per comprendre la situació de l'altre

en el moment que ha pres una decisió. Tenir flexibilitat cognitiva també significa adquirir més curiositat, empatia, imaginació i creativitat.

Posar el focus en tantes assignatures d'antropologia pura pot minvar la percepció del graduat com a persona útil en el mercat laboral fora del món de la investigació, quan, en realitat, són persones amb una alta capacitat analítica de comprensió i resolució de conflictes. Això pot ser molt útil en àmbits de treball diversos, com tot seguit veurem amb alguns exemples concrets.

Un món laboral que pregunta per nosaltres

En el mercat de treball actual i entorn els àmbits social i cultural, detectem diferents ofertes de treball que encaixen perfectament amb el perfil professional de l'antropòloga o antropòleg. La majoria d'ofertes són demanades des de l'administració pública o el Tercer Sector, que s'ubiquen en posicions directives o intermèdies a on les seves funcions principals són de direcció, coordinació, disseny o bé gestió d'equips, programes, projectes o àrees. Parlem d'ocupar les places com a director/a, coordinador/a, tècnic/a de Cultura, Joventut, Participació o Polítiques de Gènere en diferents ajuntaments o altres administracions.

Parlem també de dirigir, coordinar o gestionar programes o projectes en entitats del Tercer Sector que es dediquen a l'atenció de necessitats o l'acompanyament de diferents col·lectius vulnerables; la inserció laboral; el treball comunitari; la cultura popular; els drets humans i la justícia social o, també, a la sostenibilitat o el medi ambient. També estem parlant de treballar en places de direcció, coordinació i disseny en empreses dedicades a la gestió cultural, o en la gestió d'equipaments socials i culturals, ocupant les places de direcció d'un centre cívic o d'un museu, per exemple. Podríem afegir més tipus de llocs de treball, però tots tenen diferents trets en comú. Tracten de posicions en les quals és necessari tenir una mirada conscient i àmplia de l'àrea, de l'entorn i/o de la resta de professionals amb els quals es treballa. En aquestes posicions, es requereix també reconèixer i compatibilitzar interes-

sos d'uns i altres; oferir respostes tan ajustades com sigui possible tenint en compte tant les necessitats del col·lectiu o de l'àrea com els pressupostos o recursos disponibles de l'organització; mediar entre les parts; poder ser influent en la decisió política i en la intervenció tècnica, etc.

Per un costat, si analitzem les funcions a complir en aquests llocs de treball, com també les competències i habilitats de qui es vol presentar, ens adonarem que els professionals de l'antropologia són un dels perfils més indicats, o el que més. En la majoria de llocs de treball intermedis als quals podem aspirar ens trobem amb les següents funcions: disseny, implementació i desenvolupament de programes i projectes; facilitació de processos participatius; elaboració de plans de joventut, de perspectiva de gènere o de programes interseccionals; organització i moderació de reunions, tallers i fòrums de discussió; creació de materials informatius i campanyes de comunicació per promoure diferents activitats; assessorament i/o treball en col·laboració amb càrrecs de responsabilitat política, grups de ciutadans, entitats i associacions; coordinació amb altres departaments i entitats; avaluació i seguiment de l'impacte dels projectes i programes, et.

Per un altre costat, algunes de les competències i habilitats que es demanen a les candidates i candidats d'aquestes ofertes són les de tenir capacitat per comunicar-se efectivament amb una àmplia varietat de persones i grups; l'habilitat per moderar discussions i assegurar que totes les veus siguin escoltades; un coneixement del funcionament de l'administració i les seves estructures i processos de govern; la capacitat per planificar i gestionar projectes i esdeveniments; tenir empatia i escolta activa, i capacitat per dinamitzar equips de treball o ciutadans de diferent edat que participen en processos de decisió o de deliberació.

Si ens detenim i analitzem la primera de les funcions abans apuntades —disseny, implementació i desenvolupament de programes i projectes—, podem acordar que cal una combinació d'habilitats tècniques, organitzatives i interpersonals per a poder dur-la a terme. Entre les tècniques i les organitzatives

en trobarem algunes que s'aprenen en la pràctica i/o a través d'una formació específica, com la de conèixer les parts d'un projecte, planejar estratègicament o crear i gestionar pressupostos; res que no pugui aprendre qualsevol graduat universitari. Però és en les capacitats interpersonals, on el professional d'antropologia destaca. Perquè es requereix la capacitat de treballar en equip i entendre i respectar les diferents perspectives culturals i necessitats dels beneficiaris del projecte. En són exemples el fet de poder adaptar-se als canvis i ser flexible en la gestió del projecte en qüestió, tot ajustant els plans segons les necessitats i circumstàncies canviants; generar idees noves i creatives per millorar aquests programes i projectes, i comunicar-les clarament, tant oralment com per escrit, per transmetre la informació de manera efectiva a les diferents parts protagonistes. I si el professional d'antropologia segueix en aquest lloc de treball i s'adapta, sobretot, a un aspecte clau d'aquests entorns laborals, com és l'organització i gestió del temps per complir de manera eficient amb els terminis establerts, podrà realitzar breus investigacions per comprendre millor les necessitats dels beneficiaris i així dissenyar programes més efectius. O podrà també recopilar, analitzar i interpretar dades per avaluar l'eficàcia dels programes i projectes i fer, si cal, ajustaments basats en aquesta anàlisi. Es tracta d'observacions i anàlisis que recolzen tant la capacitat per negociar amb les diferents parts i influir en les decisions per obtenir suport i recursos necessaris per als projectes com també per desenvolupar l'habilitat de coordinar equips humans.

¿I no són aquestes habilitats —o la majoria de les interpersonals— adquirides a través dels nostres estudis universitaris? ¿No fan referència a allò que apuntàvem en l'anterior punt, per exemple, i, en aquests casos, en la comprensió holística i detallada sobre la diversitat i complexitat de la realitat dels projectes i programes en les diferents àrees que volen actuar aquestes administracions, empreses o entitats del Tercer Sector? ¿No cal adoptar una perspectiva sense prejudicis per poder entendre el seu context, tenint la capacitat d'adaptar la conducta en situacions canviants i poder fer canvis en la concepció del projecte, proposta o intervenció inicial? De tenir la capacitat de fer les preguntes concises per cercar les millors respostes?

Durant els cursos 2021/22 i 2022/23, des de l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA) es van fer dues investigacions breus però interessants entorn les ofertes laborals a què podien optar les antropòlogues i antropòlegs a Catalunya —vegeu l'article següent. A través de dues estudiants d'antropologia en pràctiques, Paula Aracil i Irene Kosanovic, i el suport de diferents membres de la junta, es van analitzar quasi tres-centes ofertes recollides durant sis mesos —tres mesos de cada curs. Els llocs de treball aquí descrits es van incloure, i de fet, la majoria eren d'aquest tipus i dins de l'àmbit social. Però una gran part de les ofertes de treball que es van trobar —entre el 17 i el 20%— no incloïen específicament el grau d'Antropologia com una de les titulacions universitàries que hi donarien accés, i el més habitual era que indiquessin un de genèric com *ciències socials*, o bé que especificessin diversos perfils, però no el d'antropòloga o antropòleg —un 47%, el 2023.

Lògicament, podríem entendre que dins de la tipologia de les ofertes a on es demanen estudis universitaris en ciències socials hi podem optar, però en la segona, no. En tot cas, tant les unes com les altres ens indiquen una desconeixença preocupant de la disciplina i professió per part de les organitzacions contractants. La primera, perquè ens inclou dins del mateix sac amb altres com l'educació social o el treball social, professions en què la idiosincràsia recau en la intervenció social, ja sigui des de la gestió de recursos i vincles fins a l'acompanyament personal i col·lectiu, i no en l'anàlisi o disseny de programes i projectes que, per exemple, es demanen en aquestes ofertes. I a la segona, directament, ens ignoren.

Conclusió i consideracions finals

Si les nostres perspectives laborals i professionals s'enfoquen només en la investigació qualitativa i en la docència, ens adonarem que la reduïda oferta de treball actual existent no és capaç d'absorbir els centenars d'alumnes que cada curs acaben el grau d'Antropologia a les onze universitats que l'imparteixen arreu de l'estat espanyol. Si ens centrem en el fet que l'antropòleg és només capaç d'exercir professionalment gràcies a l'ús de metodologies qua-

litatives com l'etnografia, i/o que el seu valor dins la nostra societat rau en la descripció, comprensió i/o interpretació dels fets i l'entorn de l'objecte estudiat, ens perdrem les capacitats i sensibilitats que ja té el mateix antropòleg integrades, i gràcies als seus estudis, per a poder desenvolupar-se en altres entorns de treball. Perdrem un potencial clau per assolir el major dels reptes de la nostra disciplina, que és el de contribuir al benestar de les comunitats i les societats, tot proposant o participant en solucions efectives i respectuoses amb les necessitats i els valors de les persones que en formen part.

Ja fa temps que l'oferta de treball en els àmbits social i cultural ens brinda l'oportunitat d'ampliar aquestes perspectives en les àrees de direcció, coordinació, planificació o disseny. Es tracta de llocs de treball que han d'assumir professionals amb capacitat d'escolta, d'anàlisi, de mirada ampla o de saber posar-se al lloc de l'altre, entre altres característiques apreses, retingudes i practicades durant els quatre anys d'estudis universitaris del grau d'Antropologia. En tot cas i a tall de tancament, cal apuntar algunes consideracions a tenir en compte.

Són llocs de treball amb un alt grau de rellevància en la societat actual

Els llocs de treball definits en aquest article existeixen a totes les administracions públiques. En un grau o un altre, dins dels ajuntaments, consells comarcals, diputacions, a la Generalitat o al Govern espanyol, aquests càrrecs tècnics tenen una enorme influència en les polítiques socials i culturals d'un territori. Compleixen un rol clau en la definició, disseny, execució i avaluació de les actuacions que es desprenen en matèria de polítiques de gènere, joventut, cultura o participació ciutadana, per posar alguns exemples. A més, els llocs de treball descrits que acull el Tercer Sector i l'empresa, s'ubiquen en el cervell i el cor d'aquestes organitzacions. Suposen la responsabilitat de dur a terme i de manera coordinada totes les intervencions, programacions o altres accions de cada programa, projecte o espai, sota una línia i objectius acordats a través de la seva base social. O sobre unes clàusules o requisits que introdueix l'administració —en el cas d'un espai o servei gestionat per

una empresa—, que prioritza l'interès públic o el comú, davant d'interessos mercantilistes o personalistes.

A més d'esdevenir posicions estratègiques per a aquestes organitzacions i per a la societat en general degut al fet que les actuacions que es gestionen afecten l'esfera pública, l'antropòloga o antropòleg ubicat en aquests llocs de treball es relacionarà amb diferents contactes i estaments, i tindrà poder de decisió sobre les actuacions a dur a terme —i de tota mena— sobre aquesta esfera, així com també coneixerà a fons l'entorn i tots els agents que formen part de l'àrea d'actuació en concret, i tindrà al seu abast l'accés a espais i contactes amb una influència cabdal en l'entrellat social i/o cultural del territori.

L'actuació d'un professional de l'antropologia no serà neutral ni objectiva

El tipus de llocs de treball dels quals s'ha fet esment ofereixen posicions estratègiques a on el protagonisme recau sobretot en el subjecte —l'antropòleg— i les seves competències a l'hora de resoldre les corresponents problemàtiques o de dissenyar els camins que assoleixin els reptes que es plantegen. El professional de l'antropologia farà poc ús del treball de camp o d'una recerca qualitativa i acurada a l'hora de prendre decisions, encara que sí que ho farà de l'observació, mentre participa en qualsevol dels espais on actua, per tal de comprendre diferents situacions i actituds. Però en tot cas, en aquests llocs de treball, seran les seves capacitats de gestió i de resposta aquelles que tindran valor, i que hauran de ser tan justes com sigui possible.

Si George E. Marcus ja apuntava que una etnografia no és una transcripció exacta de la realitat, sinó una negociació de significats entre l'etnògraf i les seves fonts, l'actuació d'una antropòloga o un antropòleg en aquest tipus de posicions no serà mai ni neutral ni objectiva, sinó la que creurà més adient segons les circumstàncies i tenint en compte múltiples factors. Eva M. Her-rero Galiano ho apunta així: “La meva pràctica professional en l'àmbit de la intervenció social s'impregna d'un enfocament antropològic qüestionador, compromès i participatiu, i la pràctica antropològica, es desborda i s'en-

riqueix per exposició directa a la realitat social de la mà de la intervenció social” (HERRERO GALIANO, 2024, p. 217).

Cal que el món acadèmic i professional s'uneixi per aconseguir aquests espais de treball

Una de les línies de treball que tenim a l'ACPA des del novembre de 2021 i a través de la campanya “On és l'Antropologia?”, és la de promoure i convèncer que el nostre perfil professional és ideal per aquest tipus de llocs de treball. Hem tingut reunions i hem organitzat activitats amb càrrecs responsables de l'administració, l'empresa i el Tercer Sector, com també hem fet seguiment d'aquest tipus d'ofertes, més enllà dels estudis que abans s'han apuntat. La intenció és clara, i més enllà de fer pedagogia, intentem que aquest objectiu es materialitzi en fets, i demanem a aquestes organitzacions contractants —a les reunions fetes i per escrit a través de missatges electrònics o trucades— que aquest tipus d'ofertes o convocatòries incloguin específicament el requisit de tenir el grau d'Antropologia.

Però cal que siguem més entitats professionals i, sobretot, universitats, els que fem força i ens mantinguem units per a reivindicar aquests llocs de treball. No podem deixar perdre oportunitats en espais on les antropòlogues i els antropòlegs tenen molt a dir i a fer, en espais on es necessita urgentment comprendre la complexitat i la diversitat de la nostra societat. On puguem compartir en equip i aplicar en aquestes àrees les nostres capacitats i coneixements per millorar les condicions de vida de les persones.

Referències

Llibres

1. PÉREZ GALAN, B., & SÁNCHEZ MOLINA, R. (2024). *Practicando antropología*. Bellaterra Edicions.

2. HERRERO GALIANO, E. M. (2024). "Mi práctica profesional en el ámbito de la intervención social", a B. PÉREZ GALAN & R. SÁNCHEZ MOLINA (eds.), *Practicando antropología* (pp. 217-230). Bellaterra Edicions.
3. MARCUS, G. E. (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. University of California Press.
4. GARDNER, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.

Pàgines web

1. Universitat Complutense de Madrid (sense data). *Grau d'Antropologia*. <https://www.ucm.es/gradoantropologia/estructura-del-curso>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)
2. Universitat del País Vasco (sense data). *Grau en Antropologia Social*. <https://www.ehu.eus/es/web/graduak/grado-antropologia-social/creditos-y-asignaturas>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)
3. Universitat de La Laguna (ULL) (sense data). *Grau en Antropologia Social i Cultural*. <https://www.ull.es/grados/antropologia-social-cultural/plan-de-estudios/estructura-del-plan-de-estudis/>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)
4. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) (sense data). *Pla d'estudis d'Antropologia Social i Cultural*. <https://www.uab.cat/web/estudiar/llistat-de-graus/pla-d-estudis/pla-d-estudis-i-horaris/antropologia-social-i-cultural-1345467811493.html?param1=1217399695080>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)
5. ACPA (2022). *Només el 30% de les ofertes de feina que corresponen a un perfil d'antropologia les especifiquen com a possible via d'accés*. <https://www.acpantropologia.cat/nomes-el-30-de-les-ofertes-de-feina-que-corresponen-a-un-perfil-dantropologia-lespecifiquen-com-a-possible-via-dacces/>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)

6. ACPA (2021). *Resultats de l'anàlisi d'incidències laborals com a part de la campanya "On és l'antropologia?"*, realitzat per l'ACPA. <https://www.acpantropologia.cat/resultats-de-lanalisi-dincidencies-laborals-part-de-la-campanya-oneslantropologia-realitzat-per-lacpa/>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)
7. GUASCH CAPELL, P. (2022, 22 de febrer). *L'antropologia, una professió revolucionària per a l'administració pública*. EAPC Blog. <https://eapc.blog.gencat.cat/2022/02/22/lantropologia-una-professio-revolucionaria-per-a-ladministracio-publica-pep-guasch-capell/>. (Data de visualització: 21 de setembre de 2024.)
8. Web de l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA) <https://www.antropologia.cat>. (Data de visualització: 7 d'octubre de 2024.)

On és l'antropologia? Mirant de respondre amb dades

— Guillermo Soler García de Oteyza

Quan la tardor de 2021, des de la junta de l'ACPA, vam decidir posar en marxa la campanya “On és l'Antropologia?” per tal de reivindicar el perfil professional de la nostra disciplina, una de les nostres primeres preocupacions va ser disposar d'un mínim de dades fiables que no només ens permetessin donar alguna resposta a la pregunta que nosaltres mateixos llençàvem, sinó que també ens servissin per orientar les diferents accions previstes. No n'hi havia prou amb impressions i sensacions, sinó que volíem, en la mesura que fos possible, posar-hi xifres. En aquest sentit, una de les tasques de l'ACPA des de llavors ha estat detectar els estudis previs realitzats, recollir dades disponibles però que ningú s'havia pres la molèstia d'agrupar i interpretar i, fins i tot, desenvolupar la nostra pròpia recerca, encara que fos des de la modèstia.

El resultat final és que, tot i que encara no disposem d'una resposta tancada i definitiva, sí que hem pogut acumular una sèrie d'elements que, sumats, ens poden aportar una mica de llum sobre la situació del col·lectiu antropològic des del punt de vista professional.

La primera font que vam trobar va ser l'*Informe de la ocupación laboral de los titulados/as en Antropología en España y otros países*, elaborat per la sub-

comissió Perfiles Profesionales de la Comisión Estatal del Grado de Antropología el 2008. Tot i les limitacions d'aquest estudi i el fet que, passats més de tres lustres, les dades que conté estan òbviament desfasades respecte de la realitat actual, ens semblava —i ens sembla— rellevant almenys per dos motius. En primer lloc, perquè va ser el darrer cop que des de la pròpia disciplina es va fer un esforç conjunt considerable per analitzar la qüestió en el terreny espanyol —tot i que en aquest sentit és paradoxal i un pèl depriment que, un cop assegurat el grau d'Antropologia, la preocupació sobre les sortides professionals de la disciplina quedés aparentment ajornada durant anys, fins que en l'actualitat, afortunadament, hi ha de nou iniciatives en aquesta línia. En segon lloc, ens va semblar rellevant perquè justament ens presenten la situació abans de la creació del grau propi, de la qual encara som, en bona mesura, hereus.

Així, l'informe inclou una enquesta que es va mirar de fer arribar al màxim de llicenciats en Antropologia de tot l'Estat, i que va rebre un total de 225 respostes. D'aquestes persones, un 36,4% asseguraven treballar dins l'acadèmia —percentatge necessàriament molt superior a la realitat, el qual apunta justament al perfil d'antropòleg o antropòloga que havia respost l'enquesta. De les 122 persones que deien que treballaven fora de l'acadèmia, els àmbits més freqüents eren la sanitat (21 persones), el benestar social (19) i l'educació (19). D'altra banda, només un 48,9% consideraven que la llicenciatura en Antropologia havia tingut un paper “decisiu” o “important” per aconseguir la seva feina actual. Encara més, tan sols el 42,7% dels enquestats es presentaven sempre com a antropòlegs —el mateix percentatge ho feien “a vegades” i un 11,1% no ho feien mai. Cal recordar que en aquell moment, els estudiants d'Antropologia hi accedien amb una diplomatura o llicenciatura prèvies, que generalment era la que determinava les seves sortides laborals i la seva identitat professional.

Això es veia reflectit encara més clarament en una segona enquesta inclosa en l'informe, feta en aquest cas a estudiants d'Antropologia de la Universidad Complutense de Madrid i de la Universidad del País Vasco, amb prop de

400 respostes. Quan se'ls va demanar per les motivacions per matricular-se a Antropologia (vegeu fig. 1), la majoria de respostes es referien a aquests estudis com un complement o un enriquiment personal —tot i que especialment significatiu és que pràcticament un terç reconeixien que l'objectiu era esdevenir llicenciats, cosa que en els seus estudis previs segurament no era possible—, i tan sols una minoria per sota del 5% ho feia per treballar com a antropòleg.

Fig. 1. Motivacions per estudiar la llicenciatura d'Antropologia (2008)

Motivacions	% UCM	% UPB
Interès general	52,7	50,3
Ampliar coneixements	33,5	29,9
Complementar estudis previs	23,9	23,4
Tenir una llicenciatura i millorar laboralment	33,5	29,9
Treballar com a antropòleg	4,3	3
Creixement i enriquiment personal	36,2	20,8
NS/NC	1,1	—

Font: *Informe de la ocupación laboral de los titulados/as en Antropología en España y otros países.* (2008)

En tot cas, ens preocupa sobretot la situació actual, un cop l'antropologia s'ha consolidat com una disciplina amb estudis de grau propis. En aquest cas disposem d'una eina prou fiable, com és l'informe *La inserció laboral dels graduats i graduades de les universitats catalanes*, que regularment du a terme l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU), i que consisteix bàsicament en una enquesta realitzada als estudiants que van graduar-se tres anys abans per conèixer la seva situació laboral actual.

La darrera edició de l'informe, del 2023, establí que el 78,8% dels graduats en Antropologia estaven ocupats i amb uns guanys bruts mensuals mitjans

de 1844,7 euros per als empleats a temps complert. A més, el 69,4% havien aconseguit la primera feina en menys de tres mesos a partir de la finalització dels estudis. En canvi, només el 21,8% dels graduats empleats consideraven que desenvolupaven funcions específiques de la titulació, i més de la meitat estaven treballant en feines de nivell no universitari. Val a dir que aquesta dada havia empitjorat lleugerament respecte de l'edició anterior de l'informe (2020), com de fet la majoria d'indicadors.

Les dades, però, es revelen en tota la seva cruesa quan es comparen els resultats de l'Antropologia amb els globals de Catalunya i amb els de les titulacions amb què —com veurem més endavant— més habitualment comparteix les convocatòries d'ofertes laborals i que podem considerar més pròximes: Sociologia, Ciències Polítiques, Treball Social, Educació Social i Psicologia (vegeu fig. 2). L'Antropologia se situa en la banda baixa del grup quant al percentatge d'ocupació o als guanys bruts mensuals, però on realment les diferències són sagnants és en el nombre d'empleats en funcions universitàries i específiques de la titulació. L'Antropologia és l'únic d'aquests estudis en què la majoria d'ocupats ho estan en funcions no universitàries. Quant als ocupats en funcions específiques de la titulació, el següent ensenyament pitjor posicionat —la Sociologia— duplica, malgrat tot, el percentatge de l'Antropologia. Són dades que, certament, haurien de provocar una reflexió profunda en les persones que dissenyen els graus d'Antropologia. Especialment perquè sorgeixen des del mateix món universitari.

Fig. 2. Comparativa d'ocupabilitat de graduats en Antropologia i altres disciplines al cap de tres anys

Grau	% Ocupació	% Contracte fix	% Funcions universitàries	% Funcions específiques	% Jornada completa	% Feina en 3 mesos	% Repetiria titulació	Brut mensual
Antropologia Social i Cultural	78,8	61,6	48,5	21,8	66,7	69,4	62,5	1.844,7 €
Sociologia	88	62,6	61,1	43,8	77,6	61,1	60,9	1.818,4 €
Ciències Polítiques i de l'Administració	88,2	54,4	78,6	55,4	86,7	55,3	49,8	2.202,6 €
Treball Social	90,7	63,7	86,5	75,7	83,9	61,3	70,4	1.953,9 €
Educació Social	92,1	65,8	91,6	84,4	79,7	85,1	71,4	1.800,1 €
Psicologia	85,6	55,2	85,2	69,6	70	54,6	78,4	2.024,6 €
Global Catalunya	91	64,1	86	72,5	85,2	70,2	69,8	2.362,2 €

Font: *La inserció laboral dels graduats i les graduades de les universitats catalanes (2023)*, Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya.

Val a dir que aquests resultats contrasten notablement amb els de l'*U Ranking de inserción laboral por estudios*, desenvolupat per la Fundació BBVA, que parteix de les dades de l'*Encuesta de Inserción Laboral de Universitarios*, de l'Institut Nacional de Estadística (INE).

En la darrera edició (2023), l'antropologia —que, important, apareix agrupada amb “estudis i gestió de la cultura”— se situa en la posició 54 sobre un total de 101 titulacions possibles. És una molt bona posició, entre les més altes dins els camps de les ciències socials i les humanitats, i per sobre de les altres titulacions amb què hem fet la comparativa anteriorment. En aquest cas, la taxa d'ocupació puja al 86,1%, i més important, l'encaix de les feines amb el nivell d'estudis universitaris el situa en un 91%. Pel que fa a l'encaix de la feina amb l'àrea d'estudis concreta, puja per sobre de la dada equivalent de l'AQU, fins arribar al 35,4%, però igualment deixa l'antropologia com la segona pitjor titulació —del total de 101!— en aquest àmbit. Sobre la dificultat que els graduats en Antropologia treballin com a antropòlegs no hi pot haver, doncs, dubtes.

¿Com expliquem, però, una valoració tan diferent entre l'enquesta de l'AQU i l'U Ranking? Hi ha diferències en la metodologia d'obtenció de dades, que hi poden influir. D'entrada, val la pena recordar que les dades de l'AQU són acotades a Catalunya, i les de l'INE es refereixen a tot l'Estat. A més, les dades en què es basa l'U Ranking són més antigues (2019), i corresponen a la situació cinc anys després de la graduació, mentre que en el cas de l'AQU són dades de 2023, i corresponen a la situació tres anys després de la graduació. Però sobretot, com hem dit, l'INE agrupa en un sol concepte els graduats d'Antropologia i d'“estudis i gestió de la cultura”. Tots aquests elements fan que, amb els matisos que es vulgui, el nostre convenciment sigui que les dades de l'AQU resultin més fiables i ajustades a la nostra realitat.

Una tercera font d'informació sobre la situació laboral actual d'antropòlegs i antropòlogues són les pròpies dades dels *Informes anuals del mercat de treball* del Servicio Público de Empleo Estatal (SEPE). En aquest cas, hem anat recollint les dades dels darrers quatre anys, des del 2020, i que corresponen a les persones de tot Espanya la titulació màxima de les quals és Antropologia —pot ser, per exemple, una persona que ha estudiat un altre grau, però amb màster en Antropologia. Així, el nombre dels registrats pel SEPE com a aturats ha baixat de 635 el 2020 a 522 el 2023. Igualment, és interessant com-

provar com el percentatge de contractes indefinits signats cada any ha pujat del 5,6% al 29,8%.

Fig. 3. Ocupacions més contractades per antropòlegs (2020-2023)

Ocupació	2020	2021	2022	2023	Total
Professionals treball i educació social	186	172	176	143	677
Professionals suport treball i ed. social	54	51	53	41	199
Monitors activitats recreatives	65	73	65	75	278
Professors d'ensenyament no classificats	46	53	56	58	213
Professors de secundària	31			27	(58)
Tècnics educadors d'educació especial			43		(43)
Administratius atenció al públic	43	51	63	30	187
Administratius sense atenció al públic	30	48			(78)
Cures a les persones en salut	41	37	35	52	165
Venedors a botigues	63	68	66	71	268
Cambrers	50	51	73	66	240
Guies de turisme		38			(38)
Peons indústries manufactureres			40		(40)
Treballadors de cures personals a domicili				27	(27)

Font: *Información anual de mercado de Trabajo por agrupación de titulaciones universitarias (SEPE)*.

Tot i això, la informació més cridanera potser és la de les ocupacions econòmiques més contractades cada any (vegeu fig. 3). Cal tenir en compte, però, les limitacions d'aquesta informació: en primer lloc, es refereix a contractes i no a persones; en segon lloc, la informació que ens proporciona el SEPE es limita a les deu primeres ocupacions de cada any, que no sempre són les mateixes. Tot i això, és fàcil constatar com hi ha una sèrie d'ocupacions que

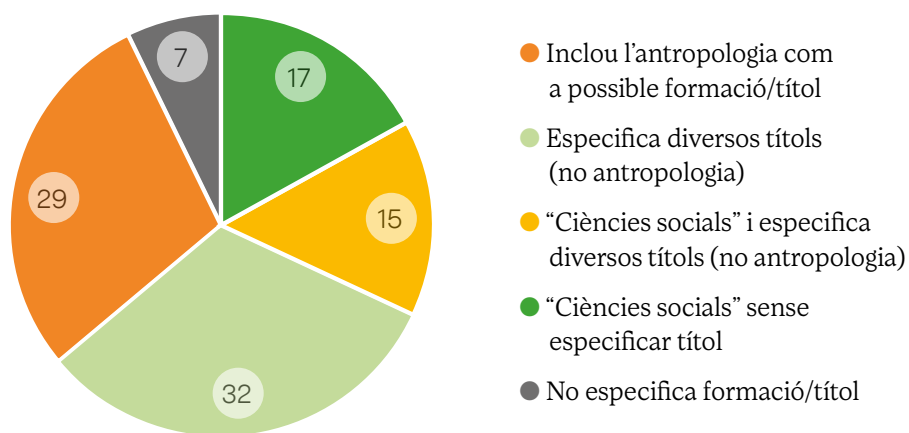
concentren sistemàticament una part important de la contractació pel que fa a antropòlegs. El grup més destacat és el vinculat al treball i l'educació social —hi ha un segon grup més divers però també destacat, vinculat al món de l'ensenyament en el seus diversos nivells. Finalment, trobem també un nombre elevat de contractes a antropòlegs per treballar en tasques administratives, així com un bloc de feines no qualificades, com ara venedors a botigues o cambrers.

Des de l'ACPA, però, també hem volgut donar resposta a la pregunta “On és l'antropologia?”, però centrant-nos en una altra dimensió del problema: l'oferta laboral. Perquè per saber on i de què treballen els antropòlegs és també fonamental comprovar quines feines se'ls ofereixen de forma explícita. Per aquest motiu, l'ACPA va treballar aquesta línia gràcies al suport d'estudiants en pràctiques procedents de la Universitat Autònoma de Barcelona, mitjançant una recerca sistemàtica d'ofertes laborals aparegudes a Catalunya i corresponents al perfil professional antropològic durant un període de tres mesos. Paula Aracil es va encarregar d'aquesta tasca el 2022, i ja ens va permetre constatar que no n'hi havia prou de recollir les ofertes que explícitament esmentaven l'antropologia. Per això, entre el febrer i el maig de 2023 es va repetir l'exercici —aquest cop Irene Kovasovic va fer la recerca—, la qual va obtenir un resultat contundent: d'un total de 192 ofertes detectades que consideràvem que es corresponien amb un perfil d'antropologia, només 52 (menys d'una tercera part) incloïen aquest perfil professional com un dels demandats. En alguns casos, les ofertes no especificaven cap perfil, o simplement, apuntaven a un genèric “ciències socials”, però en pràcticament la meitat dels casos sí que s'esmentaven perfils concrets, sense fer esment de l'antropologia (vegeu fig. 4).

La majoria d'ofertes, tant si incloïen l'antropologia com si no, corresponien a l'àmbit social. Les ofertes de l'àmbit acadèmic, lògicament, sí que especificaven en la majoria de casos l'antropologia. En canvi, entre els àmbits en què es van detectar un major percentatge de feines de perfil antropològic sense que aquest estigués recollit hi ha la cultura i el gènere. Pel que fa al perfil

del contractant, quedava força compensat entre entitats sense ànim de lucre (36%), Administració pública (33%) i empreses (28%). Les ofertes de l'Administració pública tendien a recollir el perfil antropològic per sobre de la mitjana, mentre que les de les entitats sense ànim de lucre les incorporaven amb menys freqüència.

Fig. 4. Ofertes professionals per a antropòlegs en base al perfil demanat (%)

Font: Resultat de l'anàlisi d'ofertes laborals (febrer-maig 2023), ACPA.

D'altra banda, val la pena remarcar també com de les 192 ofertes detectades, més de la meitat (98) eren a la ciutat de Barcelona. Finalment, es va analitzar també quins eren les titulacions que s'especificaven en aquestes ofertes, tant si s'inclouïa el grau d'Antropologia com si no. Les més habituals eren Sociologia, Psicologia, Treball Social, Educació Social, Pedagogia i, ja en menor mesura, Ciències Polítiques i Dret.

Conclusions (i una pregunta final)

A manca d'un estudi més complex i complert sobre la situació professional de l'antropologia a casa nostra, les diferents dades que hem comentat al llarg del text ens permeten, si més no, apuntar algunes idees sobre aquesta

qüestió. La primera és que, com de fet ja hem comentat, la situació actual és encara en bona mesura conseqüència de la prèvia a la creació dels graus d'Antropologia. Recordem-ho: fins el 2010, l'Antropologia era una llicenciatura de segon cicle, la qual cosa volia dir que s'hi arribava amb uns estudis universitaris previs. Això facilitava un plantejament dels estudis no professionalitzador, sinó com un complement; una visió que els mateixos alumnes, en bona mesura, compartien. En analitzar, per exemple, els informes del SEPE, cal tenir en compte que bona part dels antropòlegs avui en dia en el mercat laboral responen a aquest plantejament.

Pel que fa a l'actualitat, l'element més evident —en què coincideixen tant les enquestes de l'AQU com l'U Ranking o les dades del SEPE— és l'enorme dificultat dels antropòlegs per aconseguir feines que corresponguin al seu perfil professional. Més alarmant encara, però, és el fet que sovint tampoc aconseguixen feines de nivell universitari en percentatges molt superiors al que és habitual, tal com ho assenyalen les enquestes de l'AQU o la pervivència any rere any d'ocupacions com administratiu, venedor de botiga o cambrer entre les deu mes contractades segons el SEPE.

Tot i això, l'anàlisi d'ofertes laborals fet per l'ACPA en dos anys consecutius apunta al fet que aquestes feines de nivell universitari sí que existeixen, però que sovint no s'adrecen al col·lectiu antropològic. Això té a veure amb un desconeixement general de la societat sobre l'antropologia i, especialment, el seu vessant professional. De nou, aquesta és una qüestió que no s'ha treballat prou des de l'àmbit acadèmic, malgrat el canvi d'orientació que hauria d'haver suposat la creació del grau, una circumstància a la qual se sumen altres elements com la manca de tradició antropològica al nostre país o la inexistència d'un col·legi professional.

És important remarcar, però, que aquest desconeixement sobre les feines i funcions que pot desenvolupar l'antropòleg sovint també s'estén al propi col·lectiu. La visió autocentrada que s'ha proporcionat des de l'acadèmia ha deixat un pòsit segons el qual l'antropologia pràcticament equival a recer-

ca, tot deixant de banda, per exemple, la gestió i, fins i tot, sovint, la recerca aplicada. Això contrasta tant amb el potencial dels graduats i graduades — com explica Pep Guasch en l'article anterior— com amb una pràctica en què els antropòlegs estan desenvolupant tasques molt diverses —com veurem, per exemple, en els resums de les taules rodones d'àmbits professionals del Fòrum. I la pregunta pertinent en aquest cas és: ¿són antropòlegs que treballen fora de l'antropologia, com generalment pensem... O potser és que hem d'ampliar la definició del que és *antropologia*, i especialment *antropologia professional*?

Fonts

1. *La inserció laboral dels graduats i graduades de les universitats catalanes* (2023), de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya: <https://www.aqu.cat/Estudis/Enquestes-i-estudis-tematics/Insercio-laboral/Insercio-laboral-graus-2023>
2. *U Ranking de inserción laboral por estudios de la Fundación BBVA*: <https://www.u-ranking.es/insercion-SUE>
3. Estadístiques de contractació del SEPE: <https://www.sepe.es/HomeSepe/que-es-el-sepe/que-es-observatorio/informacion-titulaciones.html>

PART 2

**Primer fòrum
de diàleg de
l'antropologia
professional**

Tallers de resolució de reptes

Un dels objectius del primer Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia era reflexionar sobre l'aportació que l'antropologia pot fer a sectors i institucions socials de referència. Per a fer-ho consideràvem que era clau no partir de les nostres pròpies hipòtesis o interessos, sinó de l'escolta activa dels reptes socials que aquests actors afronten actualment. De fet, el valor diferencial que l'antropologia pot tenir, enfront d'altres aproximacions, s'origina precisament en la comprensió profunda de les percepcions de l'altre. I, en aquest cas, volíem que la pròpia formulació de les qüestions a respondre emergís dels actors als quals volem donar suport des del nostre coneixement i la nostra experiència etnogràfica.

Per aquest motiu vam plantejar per a la primera jornada del Fòrum un format de taller dinàmic en el qual representants dels nostres principals i potencials contractants —Administració pública, Tercer Sector, empresa i economia social i solidària—, desafiessin a professionals de la nostra disciplina, i descrivissin algun dels reptes reals que han d'abordar. Amb aquesta proposició, vam convidar, per tal que ens compartissin les seves principals inquietuds, les següents persones i institucions:

- Ismael Peña-López, director de l'Escola de l'Administració Pública de Catalunya
- Hungría Panadero, directora de la Fundació Ferrer i Guàrdia
- Pep Montes, gerent de l'Associació Catalana d'Empreses del Lleure, l'Educació i la Cultura (ACELLEC)
- Daniel Arricivita, responsable d'Innovació Socioeconòmica de Barcelona Activa

La formulació del repte de cada ens es va presentar en format de pregunta, ja que s'intentava que se centrés en un focus o un col·lectiu concret. La idea era que cada representant exposés:

- Quin és el problema concret que han d'afrontar?
- Quines barreres internes/externes s'estan trobant per a:
 - El coneixement i anàlisi del punt a abordar
 - La ideació i l'activació de nous procediments
 - La implementació de solucions.

Val a dir que les persones que plantejaven reptes responien a perfils formatius i professionals diferents, però en tot cas cap d'aquestes persones era antropòloga. A partir d'aquí, es va incentivar un diàleg amb professionals de l'antropologia perquè es pogués entre tots i totes albirar qüestions rellevants a les quals pot respondre l'anàlisi antropològica, processos en els quals pot oferir un valor diferencial l'antropòleg i tècniques o metodologia de la disciplina que poden ser pertinents.

Aquest diàleg va tenir dues fases: primer, en la preparació prèvia de cada taller, amb els antropòlegs que l'havien de dinamitzar; posteriorment, ja durant el Fòrum, en diàleg obert a tots els participants. Aquest procés va ser doblement enriquidor. D'una banda, per a aquests representants institucionals va suposar un mode d'albirar la contribució de l'antropologia a l'anàlisi,

el disseny i l'avaluació de la seva acció social. D'altra banda, per a diversos i diverses professionals, va suposar la primera oportunitat de dialogar directament amb alguna d'aquestes figures socials.

Des de l'ACPA volem compartir a continuació el repte, les propostes i el debat que es va originar en cada taller. No sols per l'interès que tenen en si mateixos, sinó per a promoure més iniciatives de trobada entre actors socials i professionals de l'antropologia. Necessitem d'aquesta escolta i reflexió conjunta perquè la mirada antropològica tingui un pes més rellevant en l'àmbit professional. Si no aconseguim aquests espais de trobada, a més de perdre presència en cercles socials, econòmics i polítics clau, és molt probable que ens perdem, a més, en un monòleg disciplinar que ens enclaustri. Esperem que els reptes que a continuació compartim serveixin per a inspirar més iniciatives d'aquest tipus.

Repte des de l'administració pública

— *Mamen Salcedo Vereda*

Els serveis de l'Administració pública són un escenari on l'antropologia ha estat requerida de manera recurrent i allà on més ha ressonat socialment la seva aportació, específicament, per a la comprensió de col·lectius i comunitats determinades, o dels reptes i els processos de transformació sociocultural. Si bé tradicionalment, des dels seus orígens com a disciplina, l'antropologia ha estat vinculada a organismes públics de cooperació i política internacional — tal com va succeir en el període colonial—, en les últimes dècades un creixent nombre de professionals de l'antropologia ha participat en l'anàlisi inicial, l'execució i l'avaluació d'iniciatives desenvolupades des de l'Administració catalana i municipal. Aquesta incidència en l'àmbit del Govern i servei públic més pròxim ha vingut en gran manera determinada per la consciència de la diversitat estructural de la nostra societat i per la rellevància que l'enfocament etnogràfic ha tingut per a comprendre, gestionar i aprofitar el potencial d'aquesta diversitat.

A aquesta consideració se sumen dos fets no menys determinants. D'una banda, entre les persones que estudien i es dediquen activament a l'antropologia, és palès l'interès i la vocació per contribuir al servei públic; de l'altra, molts membres de l'equip tècnic de l'Administració pública, especialment

de serveis socials, sanitaris i educatius, han optat per formar-se en antropologia, induïdes en la major part dels casos per l'interès i la necessitat de comprendre i gestionar realitats que afronten en l'acompliment de la seva funció pública. De fet, en el taller sobre aquest repte que es va desenvolupar en el Primer Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia, diversos participants van manifestar aquesta condició de professionals funcionaris amb formació antropològica o de professionals que havien arribat a formar part de la plantilla o de l'equip de col·laboradors externs d'un servei públic pel seu coneixement antropològic.

Davant aquesta rellevància del sector públic, des de l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA) es van convocar a representants de l'Administració i de la disciplina, amb coneixement i trajectòria àmplia en els serveis públics, que poguessin donar compte dels reptes i les qüestions clau en aquest àmbit. El responsable de plantejar un repte concret va ser Ismael Peña-López, director de l'Escola de l'Administració Pública de Catalunya (EAPC) i anteriorment director general de Participació Ciutadana i Processos Electorals de la Generalitat de Catalunya, a més de doctor en Societat de la Informació i del Coneixement i llicenciat en Ciències Econòmiques i Empresariales.

Pel que fa a la dinamització del taller, va anar a càrrec de les antropòlogues Myriam Navarro Rupérez, coordinadora de recerca i consultoria de la Fundació Pere Tarrés; Gloria Rendón, especialista en el disseny i gestió de polítiques d'inclusió de la diversitat relacionada amb les migracions, i Mamen Salcedo Vereda, membre de la junta de l'ACPA i sòcia fundadora d'*UpSocial*, entitat dedicada a la innovació social i la seva escalabilitat.

Des de la perspectiva privilegiada com a promotor de la formació de professionals públics a Catalunya, Peña-López va considerar fonamental ancorar la formulació del repte en dues qüestions essencials. Reproduïm literalment a continuació la formulació dels dos punts, compartida per Peña-López en el procés de preparació del taller:

- a) Què és l'Administració? L'Administració és un instrument per decidir i implementar projectes en l'àmbit de l'interès general, d'allò col·lectiu. El model català segueix el model francès impulsat a principis del segle XIX i descrit com a model burocràtic per Max Weber. Inicialment, l'Administració es limita a endreçar la vida en societat, com ara fer complir la llei o impulsar les infraestructures o serveis més bàsics. Amb el temps, ha anat incorporant més funcions, com ara el desplegament de l'Estat del benestar.
- b) Cap a on va l'Administració? Els canvis estructurals que s'han anat succeint les darreres dècades —globalització, societat del coneixement, digitalització, financiarització de l'economia, auge de populismes i extremismes, etc.— han posat en crisi, segons molts, l'actual model d'Administració, del qual el *Llibre Blanc de la Funció Pública Catalana* (Generalitat de Catalunya, 2005) és el cas més significatiu pel que fa a Catalunya. A grans trets, el que se suggereix és que la burocràcia, que s'havia complementat amb la provisió de serveis públics de protecció social, ha d'incorporar polítiques públiques d'impacte sistèmic. És a dir, actuar sobre els determinants o les causes dels problemes socials a més d'incidir-ne en els símptomes o les conseqüències.

Des d'aquests coordenades conceptuals, entre els reptes clau que Peña-López identificava amb les antropòlogues participants, es va prioritzar el següent:

¿Com podem ajudar l'Administració a incorporar a tot el cicle de la política pública la comunitat on s'implementaran les actuacions o el públic objectiu al qual es dirigeixen, és a dir, incorporar la comunitat des de la diagnosi fins a l'avaluació final?

A partir d'aquesta formulació, es va desenvolupar un taller participatiu el valor del qual va residir fonamentalment, més que a aportar propostes, a formular qüestions essencials que han de propiciar la indagació dialèctica i la interacció entre professionals de l'antropologia i les persones responsables de l'Administració competent.

El primer bloc de qüestions que va emergir estava orientat a aclarir conceptes i plantejaments bàsics que implica aquest repte. Concretament, quan parlem de *comunitat*, qui són els subjectes als quals volem implicar? Quin és el grau de participació que busquem? Quina rellevància té la participació segons les diferents fases d'aquest cicle de política pública? En aquest apartat, les antropòlogues participants van afegir una pregunta més: ¿què implica abordar la participació per a mantenir els valors essencials del servei públic, com la igualtat de tracte i el compliment de les normes i reglaments?

Gloria Rendón va apuntar que els elements institucionals i contextuals —l'economia, la política o la bretxa entre les polítiques i les pràctiques— són aspectes que es reflecteixen en tot el cicle de la política pública de diferents maneres. La participació de la ciutadania, per exemple, en decisions executives de la fase d'implementació d'iniciatives, sol ser gairebé nul·la per falta de metodologies participatives sòlides durant tot el procés.

Així mateix, Miryam Navarro va destacar que és rellevant tenir en compte com les persones a les quals s'orienten les polítiques públiques perceben les diferents institucions, perquè això marcarà en gran manera la seva implicació.

Un segon apartat del debat es va centrar en valorar quines aportacions significatives generals pot tenir l'enfocament qualitatiu i metodològic de l'antropologia —bàsicament, què aporten les dades qualitatives al disseny de polítiques públiques. En aquest punt va ser interessant al·ludir a la recerca que Miryam Navarro va desenvolupar per a l'Ajuntament de Barcelona al costat d'altres autores. La feina etnogràfica va permetre valorar en quin grau els desnonaments a la capital catalana afectaven els nens i les nenes de les famílies més vulnerabilitzades.

Un altre punt il·lustratiu el va aportar Gloria Rendón, en el marc de la seva recerca sobre la diversitat migratòria, que és un dels reptes als quals l'Administració pública ha de respondre. L'antropòloga, que ha treballat amb l'Ajuntament de Barcelona, va explicar com mesures tan senzilles com una enquesta a persones migrants via WhatsApp sobre què necessitarien a la

seva arribada a la ciutat va possibilitar la integració de consideracions de valor en el pla d'acolliment municipal.

En aquest punt també Ismael Peña va destacar la rellevància de conèixer i anar prenent el pols a les necessitats de la ciutadania en tot el cicle de la política pública. Va haver-hi un consens a destacar la necessitat de replantejar procediments per a possibilitar un procés real de participació de la ciutadania, que atengui la diversitat de la societat, al llarg de totes les fases. A aquesta afirmació, Miryam Navarro va assenyalar també el compromís ineludible de devolució d'allò que es va detectant cap a les pròpies persones informants i usuàries dels serveis públics.

Finalment, el taller es va centrar en contrastar les condicions institucionals i contextuals actuals, amb aquelles que són necessàries per a desenvolupar un treball de qualitat per part dels i les professionals de l'antropologia —atenent a què dificulta o afavoreix l'aportació de l'enfocament antropològic al plantejament de les iniciatives públiques.

Gloria Rendón va assenyalar que cal que els equips del servei públic assumeixin que estem en societats estructuralment diverses. Totes les consideracions de les persones participants entorn d'aquest punt van recalcar la necessitat de formar els servidors públics en aquesta dimensió. Així mateix, davant del desafiament recurrent d'abordar els requeriments de temps i procediment que exigeix l'etnografia, amb la limitació temporal i financera de l'Administració pública, Miryam Navarro va proposar optar per l'etnografia seriada i la copropietat de les dades.

El taller es va tancar amb una altra gran qüestió clau per a totes les persones participants: ¿com podem conjuminar el coneixement i els esforços de l'acadèmia amb els d'una antropologia amb vocació d'incidència social i política, des de l'acció i per a l'acció?

Sens dubte, per a això, totes les persones presents en el taller van considerar necessari obrir espais recurrents de diàleg i escolta activa —com el que

va possibilitar el Fòrum celebrat per l'ACPA—, entre els actors socials i els antropòlegs i les antropòlogues, tant del món acadèmic com d'altres àmbits professionals.

La mirada antropològica sobre un nou contracte social

—— *Ismael Peña-López*

Mort l'estatisme soviètic i agonitzant el capitalisme, la societat —almenys a l'anomenat *Occident*— està sumida en un profund canvi sociològic a la cerca d'un nou model de convivència, un nou contracte social que marqui les relacions humanes —socials, polítiques i econòmiques— els propers segles.

Un dels elements clau del nou contracte social —i de qualsevol contracte social— és el paper que ha de tenir l'interès general i les institucions que l'impulsen. Anomenem-lo *Estat* i, en la seva part operativa, *Administració*. Però no només és clau el paper que ha de tenir en el nou contracte social, sinó com s'han de personar aquest estat i aquesta administració en la conformació del mateix contracte.

A diferència de models d'estat anteriors, on al centre hi havia el propi estat —o la burocràcia—, o l'economia i la gestió empresarial, una de les opcions que entra amb força ara és posar al centre la persona, és a dir el ciutadà, amb les seves percepcions, les seves actituds i comportaments, les seves relacions socials, les seves pròpies institucions —formals o informals—, els seus actius —tangibles i intangibles—, o la seva identitat. Resumidament, tot allò que el conforma com a ciutadà.

Si l'Administració, si l'Estat ha de personar-se en nous debats —constituents però també operatius— sembla conseqüent que incorpori, a les seves files, aquesta nova mirada sobre el ciutadà, una nova mirada que només pot venir d'una major diversitat de mirades pel que fa als professionals que conformen les institucions, així com, també, d'una major diversitat de mirades entre aquells que concorren a definir la política pública.

Les ciències socials –i molt particularment l'antropologia– són instruments dissenyats per la generació col·lectiva de coneixement, coneixement crític i autoresponsable que enriqueix el patrimoni d'una comunitat. Un patrimoni heterogeni, divers, que sovint conté contradiccions en el seu si. De nou, l'antropologia posa en valor les contradiccions, el diàleg, el debat, la negociació entre persones, idees, identitats i cultures per donar sentit al tot més enllà de les individualitats. Cartografia la societat perquè navegar-hi sigui, no més fàcil, sinó dins unes rutes més ben delimitades dins allò possible socialment.

Els estats i administracions que passen de burocràcia a comunitat, de jerarquia a xarxa, de sistema a ecosistema requereixen institucions obertes, interrelacionades amb l'exterior, que empoderin els ciutadans tot empoderant els seus professionals, des del coneixement, des de la confiança, des de la col·laboració, des de la convivència. En aquest sentit, la mirada antropològica pot ajudar-nos a obrir els ulls cap a aquest nou paradigma, cap a aquest nou contracte social.

Repte des del tercer sector

— *Gaitán Estupiñá Vilas*

El Tercer Sector aglutina tota una sèrie d'entitats i organitzacions de caràcter privat, que han estat creades per iniciativa ciutadana o social, i que no tenen afany de lucre. Segons la seva forma jurídica, poden ser associacions, fundacions o ONG, entre altres. Resulten així, de fet, precisament pel seu caràcter social, per ser un dels principals nínxols on les antropòlogues ens podem allotjar laboralment. Però, atesos els canvis socials, econòmics i laborals que vivim els darrers anys, aquest sector no és l'únic, tal com hem pogut comprovar en aquest primer Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia organitzat per l'ACPA.

És per aquest motiu que l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia va convocar un representant d'una entitat important del Tercer Sector, com és la Fundació Ferrer i Guàrdia (FFG), i a tres representants de la disciplina, per treballar sobre un repte real que es troba la Fundació actualment, i evidenciar de quina manera i quines solucions podem aportar des de l'antropologia. La responsable de plantejar el repte va ser Hungria Panadero, directora de la FFG, especialista en Planificació estratègica en polítiques públiques, tutora de la formació en disseny dels Plans Locals de Joventut de

l'Oficina del Pla Jove de la Diputació de Barcelona, i professional amb una elevada experiència tant en l'assessorament a l'Administració com a entitats.

La FFG és una entitat sense afany de lucre que des de 1987 treballa en els àmbits de laïcitat, joventut, educació, participació democràtica, ciutadania europea i polítiques públiques, tot generant coneixement, aportant propostes estratègiques i assessorament a les administracions públiques i donant suport al moviment associatiu, a fi i efecte de promoure l'emancipació ciutadana, d'acord amb els ideals ferrerians de lliure pensament, autonomia, igualtat i cohesió social.

Pel que fa a la dinamització del taller, va anar a càrrec de les antropòlogues Pepi Soto Marata, professora de la UAB del grau d'Antropologia i especialista en Antropologia de l'educació; Núria Sala Pardo, que ha treballat fent avaluació de polítiques públiques educatives, investigació social aplicada i suport a les administracions locals en el disseny i execució de polítiques públiques en l'àmbit de la infància i l'educació; Nadya Jaziri Arjona, que ha treballat com a professora associada, consultora forense i investigadora independent, i Gaitán Estupiñá Vilas, membre de la junta de l'ACPA i membre fundador de l'Associació Obagues.

Com en els altres tallers, la idea des de la qual partíem era fer un exercici teòric en el qual se'ns plantejava una consulta de la FFG i havíem d'elaborar una proposta de treball per convèncer l'entitat que comptar amb antropòlogues als seus equips de disseny i treball no només és molt recomanable, sinó, quasi indispensable per a l'aportació de substrat teòric, d'enfocaments i de metodologies a l'hora de treballar sobre problemes socials. Això, tanmateix, sense renunciar a l'objectiu que poguéssim tenir una aplicació pràctica per a l'entitat en forma de solucions innovadores, idees que no s'havien plantejat o simplement un enfocament diferent que servís per arribar a la resolució de qüestions puntuals que es trobés la FFG en el seu dia a dia.

La feina ja va començar abans del dia del repte, quan ens vam coordinar en un grup de treball reduït en que estàvem els dinamitzadors i vam comen-

çar per elaborar un guió amb quatre blocs clau que vam identificar. El primer bloc estava destinat a clarificar conceptes o plantejaments de partida. El segon bloc estava pensat per valorar quines aportacions significatives generals pot tenir l'enfocament qualitatiu i metodològic de l'antropologia, i el tercer, estava orientat a valorar els factors —ja fossin socials, polítics, administratius, culturals o organitzatius— o els requisits que s'han de tenir en compte per fer convergir les condicions institucionals i contextuals, amb les condicions precises per fer un treball de qualitat per part de la professional de l'antropologia. Finalment, el quart estava proposat per compartir experiències pràctiques en les quals hi ha hagut un abordatge antropològic, que ha resolt els reptes plantejats i ha generat aprenentatges o valor diferencial als processos.

A partir d'aquesta formulació, es va desenvolupar el taller participatiu a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya amb les persones assistents, en el qual es van plantejar qüestions essencials per a la interacció entre professionals de l'antropologia i persones responsables d'entitats del Tercer Sector.

Hungria Panadero va encetar el primer bloc amb una pregunta bàsica, però alhora molt necessària: què entenem per participació i per què és necessari contextualitzar-la? Això va obrir una sèrie de reflexions que van conduir a altres preguntes al voltant de la rellevància de recollir la diversitat de mirades de totes les persones implicades en el procés participatiu, la incidència d'establir —o no— relacions simètriques en el procés i quines noves formes de participació estan emergint.

Núria Sala va apuntar que l'aportació de l'antropologia en certa mesura depèn del marge que dona l'encàrrec o el que es vol fer, però té molt potencial en trobar les particularitats del context, i per tant, pot facilitar l'adaptació o flexibilització del procés participatiu a les realitats que es troben sobre el terreny. En aquest sentit, Nadya Jaziri va destacar que la gran aportació de l'antropologia, a l'hora de contextualitzar la participació, té a veure amb l'atenció als detalls, que poden ser més significatius del que en una primera mirada poguessin semblar, així com l'ampli ventall de temes que es poden

observar en poc temps. La seva mirada holística i el seu interès en els rols individuals, així com en el conjunt del grup, poden aportar nous agents no considerats, o també temàtiques relacionades que poden afavorir al procés.

Pepi Soto, per la seva part, va recordar que establir relacions més simètriques entre les parts d'un procés participatiu exigeix temps de reflexió i de pràctica compartida, que no n'hi ha prou amb declaracions d'intencions. Això implica admetre que tots som subjectes culturals amb les nostres preferències, els nostres prejudicis i les nostres aversions, i modificar aquestes posicions, tot i haver-hi voluntat de canvi per part de les persones implicades, són processos llargs. Nadya Jaziri, en aquest sentit, va afegir que és important tenir en compte les nostres expectatives i les de la ciutadania, que, com va apuntar Pepi Soto, no sempre convergeixen. Per això, va destacar que la participació va lligada al temps, i que no tothom en té prou per a implicar-se de la mateixa manera — ja sigui per malalties, treball o coneixements, entre altres. D'aquesta manera, cal tenir en compte els diferents nivells de participació i la seva interseccionalitat.

Totes aquestes reflexions van conduir al segon bloc de qüestions relacionat amb el valor diferencial, que podem aportar des de l'antropologia a l'hora d'abordar un repte de participació ciutadana. Núria Sala, en relació amb la conceptualització, va destacar que podem aportar i reconèixer la diversitat de mirades que, en projectes o encàrrecs concrets, podria facilitar l'ajust de les expectatives de qui fa l'encàrrec i de la ciutadania que hi participa, o que volem que participi. I facilitar també una participació que inclogui totes les persones. En aquest sentit, Jaziri va afegir les noves fórmules de participació: que siguin les mateixes persones a les quals va dirigida la proposta participativa aquelles que participin en l'elaboració i execució del projecte. Per exemple, la seva aportació pot ajudar a processos urbanístics per entendre millor la significació i ús dels espais per a aquestes persones. Seguint amb això, Pepi Soto va posar sobre la taula que el concepte de participació està subjecte a conceptualitzacions culturals, contextuais, institucionals i històriques que no sempre es fan explícites.

Arran d'això, van sorgir múltiples preguntes que ajuden a clarificar les aportacions des de l'antropologia: ¿Des de quin moment dels processos estem disposades a incorporar o tenir en compte la participació? Com n'establim la necessitat i per què? Com imaginem la participació? Quins indicadors establim? Comptem amb tothom? Amb qui sí i amb qui no? Tothom té el mateix poder o la mateixa capacitat d'influència per fer propostes? Amb quins procediments garantim el respecte necessari a totes les veus? Sabem interpretar els silencis? Què fem amb les discrepàncies?

Aquestes preguntes van obrir el tercer bloc, amb el qual es pretenia valorar els diversos factors que ens venen donats per les particularitats de cada procés participatiu. A més dels ja comentats, Soto va abordar la qüestió recordant que la participació implica riscos per a qui la impulsa: "Es pot estar molt convençuda de la seva importància per arribar a un consens, per legitimar unes decisions, però, si el consens no arriba, aleshores què fem? Si el que es pretén és incorporar la veu de tothom per acabar fent el que es pensa necessari fer des de qui fa l'encàrrec —i que no té per què subscriure tothom—, cal ser conscient del que això pot implicar. I cal estar disposades a canviar-ho tot, si cal", va afegir. La pregunta, aleshores seria: al servei de qui està la participació?

En resum, hi ha alguns aspectes a tenir molt presents que tenen a veure amb les posicions de partida, amb allò que s'està disposat a fer si no només escoltem la veu dels altres sinó que establim relacions simètriques en els processos participatius.

Ja per finalitzar, breument, per manca de temps disponible, es van compartir experiències en diferents projectes i contextos. Núria Sala va destacar les metodologies de construcció col·lectiva i participativa a partir de relats i històries de vida que es van connectant i que poden estar mediatitzades per un tema o vinculació amb un element concret i compartit. Va afegir que d'aquests projectes surten coses precioses, i que el propi procés té molt potencial per vincular les persones, cohesionar la comunitat i visibilitzar la diversitat i allò comú. Seguidament, Jaziri va relatar el cas al Campament

del Laboratori d'Antidiscriminació a Pi de Cerdanya, on els infants no acompanyats feien les seves interpretacions artístiques sobre què és la discriminació, la personalitat, el passat, el present, el futur i altres conceptes. La idea era que no només assistissin al campament, sinó que també ho sentissin com una experiència personal.

Pepi Soto va explicar que la seva vivència en temes de participació es vincula als contextos educatius, escolars i no escolars, en què s'ha volgut transformar les relacions socioeducatives amb infants, joves i famílies, però on necessàriament s'ha hagut de treballar amb el propi professorat i altres professionals implicades. A més, ha treballat en el Projecte Educatiu de Ciutat, des de l'Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, motiu pel qual va destacar que en tots aquests terrenys la participació era clau per avançar, però com més concrets eren els objectius i més diversitat de veus hi havia implicades, el compromís era més precís, i les dificultats més clares.

Així, com a breu resum d'algunes reflexions interessants del taller, és important recordar quatre aportacions significatives que es poden fer des de l'antropologia.

- Etnografia multisituada per trobar la particularitat del context i, per tant, facilitar el procés d'adaptació o flexibilització.
- Atenció als detalls que poden tenir una importància cabdal, però oculta, així com l'ampli ventall de temes que es poden observar en poc temps. Copsar detalls, veus i mirades que amb altres tècniques i metodologies serien invisibles.
- La mirada holística i l'interès en els rols individuals, així com en el del conjunt del grup, poden afavorir i enriquir un projecte.
- Té un potencial inclusiu extraordinari gràcies al tret característic diferencial de l'observació participant.

M'agradaria acabar aquesta crònica del taller que es va desenvolupar en el marc del Fòrum, amb una cita de Núria Sala que subscrivim completament perquè va molt en sintonia amb la nostra visió:

En alguns dels llocs de treball que podem desenvolupar no ens contracten com a antropòlogues, sinó com a tècniques de recerca o investigadores socials. I l'encàrrec tampoc acostuma a ser un encàrrec directament per a una antropòloga. A mi em sembla pertinent també poder abordar aquest valor diferencial de l'antropologia —referent a què pots aportar i com pots aprofitar el teu bagatge teòric i metodològic— per a un context de treball interdisciplinari, projectes, situacions o encàrrecs molt heterogenis.

Una revisió de la percepció de l'antropologia

— Hungria Panadero Hernández

Ja fa mesos que vaig participar en el I Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia, i ara us comparteixo una revisió de l'experiència de participar en aquest Congrés.

Abans que res, vull agrair i reconèixer a l'organització el repte d'obrir la mirada i fer una revisió d'aquesta disciplina a altres àmbits, tant del coneixement com de la societat. Així mateix m'agradaria destacar les metodologies de preparació de les activitats prèvies al Congrés. Tot i els reptes que plantejava treballar des d'un mateix nivell amb persones de forma voluntària envers l'objectiu de la dinamització d'una sessió temàtica, en el meu cas, vinculat a la participació, reconec que tot i que no va ser fàcil, sí que va ser molt enriquidor. Personalment, vaig fer molts aprenentatges dels diferents perfils professionals de l'antropologia, i

l'espai va presentar unes dinàmiques i uns resultats òptims vers la temàtica treballada. Tant, que en alguns casos no van quedar allà, amb la qual cosa fins i tot he seguit en contacte amb algunes de les persones participants, i hem pogut intercanviar recursos i coneixements envers la participació.

En segon terme, m'agradaria, com a retorn de la meua participació, llistar alguns dels reptes que potser caldria tenir presents en aquest debat que esteu treballant:

- Podria presentar-se com a una obvietat, però potser és necessari destacar que és una disciplina encara molt estigmatitzada pels seus orígens, i que són molt desconegudes les aplicacions en la recerca social aplicada.
- Les metodologies “específiques” d'aquesta disciplina segurament plantegen molts reptes en relació amb els recursos disponibles existents per al desplegament d'anàlisi de la realitat social. I per recursos s'entenen tant els econòmics com els professionals, però en destaco també els temporals.
- Suposo que en relació amb aquestes metodologies també es presenta el repte de quantificar els resultats antropològics des de la imperant perspectiva DATA.
- I per finalitzar, vull destacar el repte de la invisibilitat o l'emmascamament professional. Per exemple, en els processos d'ofertes laborals afins a l'àmbit, considero que tot i que no s'exclou aquesta disciplina, tampoc s'especifica, de manera que queden els i les professionals sota els anomenats “altres estudis de ciències socials”, de la mateixa manera com tampoc es veuen sovint professionals d'antropologia en els debats dels Mèdia. I personalment he de reconèixer que us he llegit molt poc, ja que no m'arriben textos signats des de l'antropologia.

No voldria però, finalitzar aquest retorn des de la distància temporal sense un llistat també de les oportunitats de la disciplina:

- Ens trobem en un context històric en què hauríeu de ser una de les claus per tal de donar resposta a molts dels reptes socials existents, i en què, de la mateixa manera, moltes altres disciplines presenten reptes en les seves visions i metodologies per a donar resposta. Però segurament, caldria el treball interdisciplinar per donar una resposta òptima general.
- Des de l'antropologia es vehiculen moltes potencialitats de resolució efectiva, sobretot en projectes d'acció comunitària. Des d'aquesta perspectiva, tant l'anàlisi que es realitza com la dinamització del grup/col·lectiu, amb una mirada que se centra tant en les necessitats com en les oportunitats que es presenten de manera col·lectiva, s'impulsen un disseny d'actuacions molt adient.
- De la mateixa manera succeeix també en l'anàlisi relacional, amb les xarxes de relacions, xarxes de treball o els sociogrames d'actius o agents, entre altres. Considero que és una temàtica en què la disciplina tindria molt per aportar –tot i que si ho ha fet ja, perdoneu el meu desconeixement.

I sobretot, vull destacar que he gaudit dels debats generats en aquest procés, i que m'enduc moltes referències i sinèrgies de treball amb totes les persones amb les quals he tingut el plaer de compartir espais.

Repte des de l'empresa privada

— *Pep Guasch i Francesc Ventura*

L'Associació Catalana d'Empreses del Lleure, l'Educació i la Cultura (ACELLEC) és la patronal de referència en el sector del lleure educatiu i la cultura de proximitat a Catalunya, amb més de cent empreses al darrere. L'activitat econòmica d'aquestes empreses associades s'estructura en tres subsectors: els serveis educatius, les colònies i la cultura de proximitat. Els tres tenen en comú, com en el seu web s'indica, el caràcter educatiu de la seva actuació i la incidència en el món de la cultura, des del treball de proximitat amb els ciutadans. Estem davant, doncs, d'una associació d'empreses susceptibles de contractar professionals de l'antropologia en diferents àrees, des del disseny i gestió de projectes socioeducatius fins a les d'innovació, gerència o direcció.

El gerent de l'ACELLEC, Pep Montes i Sala —licenciat en Periodisme, amb més de 30 anys d'experiència en la consultoria de projectes culturals, polítiques de joventut i de gestió d'organitzacions—, amb l'acompanyament de Nadine Van Loock Borràs —directora de projectes— i Marina Civit Sanahuja —directora de l'escola de formació de l'ACELLEC-EFA—, van plantejar el següent repte: “De quina manera posem en valor i creem consciència dels

avantatges de prestar serveis públics en l'àmbit de l'educació i la cultura a través de micro, petites i mitjanes empreses?"

Un repte exigent i complex en el qual ens pregunten, com a professionals de l'antropologia, com podem prestigiar aquest model d'activitat econòmica, tenint en compte quatre idees bàsiques:

- 1) És un sector econòmic significatiu, clarament majoritari a Catalunya, també en l'àmbit del lleure i la cultura.
- 2) Basa la prestació de serveis en la proximitat amb l'usuari i el seu entorn comunitari.
- 3) Com que no té una gran capacitat financera, la seva manera de competir amb altres models és, simplement, promovent la qualitat dels seus serveis.
- 4) Els seus equips professionals tenen un elevat grau d'implicació amb les finalitats i el funcionament de l'organització.

Per aquest repte comptàvem amb una quinzena de participants, la majoria recentment graduades d'Antropologia. Els autors d'aquest text, Fran Ventura i Pep Guasch, actuaven com a dinamitzadors, sempre amb el suport dels tres membres de l'ACELLEC abans esmentats, per a la resolució de qualsevol dubte que aparegués.

Des del primer moment no vam plantejar una dinàmica per a resoldre el repte, sinó que va ser la d'imaginar en primera instància que nosaltres érem una consultoria d'antropòlogues i antropòlegs que rebíem la consulta de l'ACELLEC i que havíem d'elaborar una proposta, un guió o unes idees, amb l'objectiu de sorprendre l'entitat per tal que ens contractés per treballar plegats, i llavors sí, posar en marxa mecanismes i accions per prestigiar i posar en valor els serveis d'aquestes empreses. Després de dividir-nos en dos grups —dues consultories—, l'objectiu era arribar a un acord entre totes i tots els presents sobre quina proposta fer-los-hi, i explicar-la *in situ*. Posar-nos d'acord en un projecte a presentar-los-hi.

La dinàmica tractava sobretot d'obtenir una actitud de treball en equip —és a dir tenir capacitat d'escolta, de sumar i compartir; ser resilients amb les aportacions i intentar sempre arribar a acords amb la màxima agilitat possible, degut al temps que teníem— i anar pas a pas. Primerament, amb tot el grup i els membres d'ACELLEC, s'havia d'aclarir el repte i els conceptes que incloïa. Seguidament, dividits en dos grups i amb algun membre de l'ACELLEC a cada grup actuant com un *observador participant* —intervenint només si se'l preguntava—, es debatia sobre com donar resposta al repte i a les problemàtiques, els biaixos i l'adaptació a les condicions de la possible contractació. I, en un tercer moment, es posava en comú una proposta amb la devolutiva i les impressions dels representants de l'ACELLEC.

Aclarim el repte i els conceptes

El repte tracta de com posar en valor els serveis —que són majoritàriament de naturalesa pública— de les petites i mitjanes empreses en els sectors de l'educació i la cultura de proximitat, els quals competeixen amb grans empreses que també els ofereixen a un cost més baix per a l'Administració. El valor afegit d'aquestes empreses és la seva idiosincràsia, arrelada al territori on executen els serveis i, per tant, sensibilitzada amb l'entorn i amb un treball de proximitat amb els clients, així com també amb una gran implicació dels professionals dins dels seus equips. En aquest sentit, les organitzacions tenen dificultats per transmetre aquests punts forts o valors a clients potencials, i que es valorin els trets distintius que poden aportar amb els seus serveis, que es relacionen bàsicament amb la seva qualitat quant al tracte humà i amb la preocupació per a uns serveis públics que cuidin diferents valors o preservin bons costums —com menjar saludablement, l'oci educatiu i responsable o l'educació no formal.

En primer lloc, tenint en compte que l'ACELLEC ressalta, com a tret distintiu de les petites i mitjanes empreses que en formen part, els valors que les caracteritzen, debatem sobre què són els valors i com els podem reconèixer. Segons la definició del DIEC, el valor és “la qualitat o conjunt de qualitats que

fan que alguna cosa o alguna persona sigui preuada, valgui”. Segons David Graeber (2001), els valors són “la forma en què les persones representen la importància de les seves pròpies accions per a ells mateixos. Les formes no sols representen el valor, sinó que provoquen el desig de les persones, i porten a la realitat el valor que representen”. Així doncs, convenim que aquests valors que ofereixen les empreses associades a l'ACELLEC són quelcom que els clients i els destinataris dels serveis assumeixen —o seria bo que així ho fessin— com una aportació positiva, o almenys una característica a tenir en compte per sobre, o en paral·lel, a d'altres, com l'econòmica o la rapidesa.

Quan parlem dels valors que diferencien a les empreses de l'ACELLEC d'altres grans empreses del lleure, l'educació i la cultura fem referència als següents aspectes: en primer lloc, la cultura de proximitat com a empreses arrelades al territori que posen en valor els trets culturals propis, els bons costums i una educació no homogeneïtzada, sinó enfocada des de les persones i per a les persones amb les quals es treballa. En segon lloc, a la presència d'equips de treball reduïts, cohesionats i amb una gran implicació i dedicació amb la seva feina diària, i sortint de les dinàmiques de treball en cadena, on prima el benefici. Finalment, es treballa amb una mirada inclusiva, teixint sempre xarxes i aliances amb l'entorn comunitari del territori. I en els diferents serveis que gestionen aquestes empreses, podem trobar l'educació en valors, com trobem per exemple als serveis de menjador a les escoles —on es prioritza menjar de proximitat, sa i amb el temps adequat, tal com s'associa a la tradició i a la cultura gastronòmica mediterrània—, o en les activitats o projectes de lleure, les quals tenen una gestió del temps que posa en valor els espais de pausa, calma i distensió —en contraposició amb la rapidesa i immediatesa pròpia d'una societat enfocada a la productivitat.

Com donem resposta en aquest repte com a professionals de l'antropologia?

Els dos grups de treball que es van formar van seguir les seves estratègies per donar resposta com a antropòlogues i antropòlegs al repte plantejat. No obs-

tant això, tot i que les perspectives des de les quals es va enfrontar van ser diferents, es van plantejar metodologies i actuacions similars per donar resposta a les necessitats de l'ACELLEC i per adaptar-se als biaixos que s'anaven plantejant. Així doncs, a continuació, compartim la posada en comú de les diferents propostes que es van exposar.

Un cop queda clar que donem gran importància als valors de les empreses a les quals representa l'ACELLEC, el repte és veure com els podem remarcar i donar rellevància. Per això, com a antropòlogues i antropòlegs, en primer lloc, ens preguntem quins són aquests valors que els diferencien i per què val la pena apostar per ells. És a dir, com que l'antropologia té la capacitat de mirar "des de fora" i d'estranyar-se del que *a priori* donem per fet, cal, per tant, plantejar si els trets característics i els valors que es defensen des de l'ACELLEC realment responen a la idiosincràsia de les empreses que representa. A més, cal explorar la idea que hi hagi valors que no s'han tingut en compte, però que també els defineixen, o que hi hagi valors de prestigi a la nostra societat que, per ara, aquestes empreses no s'han fet seus.

Cal també corroborar la tesi que les empreses de l'ACELLEC tenen determinats valors a través d'un mètode científic, des de la metodologia antropològica i a través d'una recerca que ho sostingui. Per dur a terme aquest estudi es proposa treballar a partir d'entrevistes i col·loquis amb la junta directiva de l'ACELLEC; les comissions i/o equips de treball; una mostra de les organitzacions i empreses que formen part de l'associació; els AFA; les entitats amigues, o l'entorn comunitari i que pertany a altres àmbits, empreses i/o institucions clients, entre altres. De la mateixa manera, es proposa també treballar mitjançant l'observació i participant en diferents espais relacionats amb les empreses de l'ACELLEC.

Per altra banda, cal explicar per què aquests valors, que ja hem demostrat que tenen les empreses de l'ACELLEC, són positius i beneficiosos per als seus clients i per als usuaris dels serveis. Així doncs, l'antropologia és una disciplina idònia per a construir un marc teòric entorn de la concepció d'aquests

valors, el pes que tenen dins de la nostra societat i el seu desenvolupament en les diferents cultures. Tanmateix, a través de la metodologia qualitativa pròpia de la disciplina antropològica es pot captar si aquests valors mencionats anteriorment realment impacten positivament sobre els clients de les empreses representades per l'ACELLEC, i especialment, sobre les persones usuàries dels seus serveis.

Un cop sabem els valors que ofereixen les empreses representades per l'ACELLEC, i havent demostrat que aquests valors tenen un impacte positiu, hem de veure quina és la millor forma de presentar els resultats o evidències. Per a això, hem de tenir clar què volem dir i a qui ho volem dir. Un cop tenim això clar, caldrà pensar quin és el millor instrument per comunicar i difondre tota la informació que creiem que és rellevant, tot tenint en compte que podem oferir diferents eines de comunicació, enfocades a diferents destinataris.

Problemàtiques, biaixos i adaptació a les condicions de la contractació

Tal com hem comentat a l'inici, la dinàmica tenia la intenció de simular que érem una consultoria de professionals de l'antropologia i que abordàvem el repte o la necessitat que l'ACELLEC ens plantejava. La idea era que fos un exercici més o menys realista, en el sentit que poguéssim mostrar una situació aproximada a la realitat d'un encàrrec que podria rebre una consultoria a la vida real. És per això que, tot i haver exposat els diferents passos a través dels quals donar resposta al repte plantejat per l'entitat, els dos grups de treball també van posar sobre la taula la possibilitat de trobar-se limitacions a l'hora de desenvolupar l'estratègia descrita. Per aquest motiu, es van fer propostes alternatives i atractives per al client, i que a la vegada no repercutissin en la qualitat de la feina feta per part de la consultoria.

La temporalitat de la contractació acotada per a obtenir una proposta i el pressupost que s'hi destina són els principals obstacles que ens podem trobar si volem treballar amb eines i metodologies qualitatives de l'antropolo-

gia. A més, l'accés a la informació i als espais, que depenen la major part de les vegades de persones amb responsabilitat dins de les empreses, i per tant, ocupades, també suposa un problema. Com a resposta, i en resum, els grups plantegen reduir el temps de l'observació, concretament participant a través d'un guió determinat i acotant els espais d'interès on aplicar aquesta metodologia, o bé també apostant directament pels grups focals, ja que d'aquesta manera el producte resultant pot ser més participat i viscut per algunes de les persones que indirectament paguin pels nostres serveis. Una altra proposta plantejada pels dos grups és planificar la feina amb diferents etapes, i abordar-ne cadascuna en diferents períodes per tal d'adaptar-se a les capacitats pressupostàries de l'entitat.

Cal apuntar que al tancament de la sessió, els representants de l'ACELLEC van apreciar la capacitat de les antropòlogues i els antropòlegs d'adaptar de manera imaginativa les propostes a la realitat de les empreses associades. Però sobretot van destacar el tipus de preguntes específiques i profundes que els participants van fer per a extreure informació i conèixer a fons les empreses i totes les seves característiques. Segons ells, "preguntes que mai els havien fet i que mai ens havíem plantejat".

Aplaudiments i expectació

— *Pep Montes i Sala*

Conec poques persones capaces de dir-me alguna aplicació pràctica, més enllà de la recerca i l'acadèmia, dels coneixements propis de l'antropologia en un entorn professional mitjanament conegut per la gran part de la ciutadania. Per a què serveixen, els antropòlegs?

Però també és cert que, amb més freqüència del que es podria imaginar, descobreixo en el meu àmbit d'activitat habitual —la sociocultura, l'educació, el lleure i l'expressió artística— que persones reconegudes per la seva habilitat en l'exercici del treball, amb una especial finesa a l'hora d'interpretar i valorar situacions complexes són, inesperadament, antropòlegs, i penso: “Ah, però, tu ets antropòleg?”

Abans que m'ho digueu vosaltres, ja m'hi avanço: tampoc no hem d'exagerar. Els antropòlegs no són —o no sou— tan “rarets”. De fet, no són pocs els col·lectius professionals que tenen dificultat per descriure la pròpia activitat i fer-se entendre més enllà de les seves fronteres acadèmiques. En aquest sentit, l'endogàmia no és un mal infreqüent. Però no conec gaires organitzacions que representen un col·lectiu professional que se sotmeti a l'escrutini d'altres sectors per posar a prova la seva capacitat i possibilitat d'aportar, no només coneixement, sinó també propostes i solucions pràctiques a altres àmbits d'activitat.

L'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA) s'ha posat entre cella i cella aproximar-se al punt de trobada màgic entre el saber i l'erudició antropològica —de vegades abstrusa—, i la practicitat i el pragmatisme necessaris en el mercat laboral de la resta de mortals. El Fòrum de Diàleg que va organitzar aquesta associació l'octubre de 2023, al qual vaig tenir la sort de participar representant les empreses del sector del lleure educatiu i sociocultural, va ser una excel·lent manera d'encetar aquest repte i de posar els antropòlegs a l'aparador dels professionals disposats a ser útils als seus conciutadans.

Per a mi va ser especialment interessant tenir l'oportunitat d'explorar maneres diferents d'aproximar-me a l'objecte del meu treball quotidià, buscant una mirada alternativa a les fórmules amb què habitualment encaro els problemes i reptes del meu sector. En aquest sentit, l'aproxi-

mació que en puguin fer els antropòlegs i el punt de vista amb què s'ho miren m'interessa molt.

No dubteu pas que miraré de treure suc de la feina dels antropòlegs per millorar el treball en el meu sector, però no és menor l'interès que em desperta la possibilitat d'observar de quina manera un col·lectiu professional regira les seves interioritats per preguntar-se per a què serveix i a qui pot ser útil. L'intent mereix aplaudiment i genera expectació.

Repte des de l'economia social i solidària

— *Jordi Colobrans Delgado*

La persona encarregada de plantejar aquest repte va ser Daniel Arricivita, enginyer agrònom amb un postgrau en Economia Cooperativa, i responsable d'Innovació Socioeconòmica de Barcelona Activa. El repte, el va formular amb aquestes dues preguntes:

- Com superar les resistències de l'ecosistema de l'economia social i solidària (ESS) cap a la digitalització?
- Quines estratègies podríem impulsar per a l'articulació sectorial dins l'ESS?

Pel que fa al taller de solució del repte, obert als assistents del fòrum, va estar dinamitzat pels antropòlegs Isidoro Ruiz Haro, tècnic de Barcelona Activa i professor associat del Departament d'Antropologia Social i Cultural de la UAB; Ricard Faura Homedes, cap del Servei d'Inclusió i Capacitació Digital de la Generalitat de Catalunya i Jordi Colobrans Delgado, responsable de recerca de de l'Àrea de Tecnologies per la Societat Digital de la Fundació i2CAT, i professor associat del Departament de Sociologia de la UB.

El repte es plantejava des del punt de vista de l'administració i dins del context de la transformació digital que està experimentant la societat i l'economia contemporània. Però ¿per què hauria de ser imperatiu digitalitzar-se? Sembla que una part de l'ESS no té tan clara aquesta necessitat, a diferència de l'administració. Per què?

D'una banda, el desplegament d'una economia social i solidària —sigui digitalitzada o no—, topa amb el lideratge de l'economia capitalista que regeix el món globalitzat. Aquesta dinàmica estableix unes condicions inicials davant de les quals l'ESS, com a forma d'economia minoritària i alternativa, té dues opcions: o s'hi adapta i fa un sacrifici, o s'aparta de la tendència majoritària i busca la manera de valdre's per ella mateixa en la mesura del possible, per mantenir i seguir sent coherent amb els seus principis solidaris.

Les economies socials i les capitalistes són dues maneres diferents de plantejar les relacions entre l'economia i la societat: o posem l'economia al servei de la societat, o bé la societat al servei de l'economia. D'una banda, en l'ESS l'empresa és l'instrument que la comunitat fa servir per proporcionar feina, servei i benestar a la societat, mentre que de l'altra, en l'economia capitalista, allò que es prioritza és la maximització dels beneficis, el guany dels accionistes i propietaris i el creixement econòmic. En aquest sentit, ¿podria la digitalització de les empreses amb vocació social ajudar a consolidar els seus projectes i incrementar la seva influència en un entorn predominantment capitalista? Potser sí, però, abans, l'ESS hauria de voler digitalitzar-se, i de vegades, el seu interès pel món digital, per diverses raons, no és gaire evident.

Per tant, el repte de la digitalització, igual que el de la transició verda i el de la sostenibilitat “sense perdre competitivitat”, és un repte que arrossega el problema fonamental del reconeixement i la visibilitat de l'ESS, així com les dificultats del seu finançament i la seva escalabilitat. D'aquesta manera, en la línia de sortida, les empreses de l'ESS —cooperatives, mútues, associacions sense ànim de lucre o fundacions, entre altres— observem que no tenen el mateix accés als recursos que les empreses capitalistes. Sovint han de fer

mans i mànigues per mantenir els seus valors solidaris i principis cooperatius en un context general que no sempre els és favorable.

A partir d'aquí vam tenir un debat ple de casuístiques, en què la qüestió digital tenia més o menys sentit o prioritat, però que depenia d'un entorn en el qual es plantejaven preguntes més generals, com ara: “És preferible l'ESS a l'economia capitalista? Poden coexistir? En quines condicions? En què s'assemblen i es diferencien els seus objectius i valors? Com mesurem l'impacte de cadascuna d'aquestes economies? Serà més sostenible una ESS digitalitzada? Què vol dir digitalitzar l'ESS? Hi ha manera de donar resposta al repte plantejat?”

Començant per la primera pregunta, tenia un rerefons ideològic delicat. Malgrat les simpaties o antipaties que pugui suscitar un o altre sistema, no es tractava de posicionar-se, ja que depenent de si ens situem a la dreta o a l'esquerra de l'espectre polític, apareixen formes d'organitzacions econòmiques o socioeconòmiques diferents.

L'ESS és més pròpia de l'esquerra. El seu ecosistema narratiu inclou termes com *solidaritat, equitat, justícia social, cooperació, sostenibilitat, democràcia i participació*. En aquest context es parla d'inclusió, d'empoderament de les persones i les comunitats, de transparència i de responsabilitat social. Contràriament, l'economia capitalista se situa a la dreta de l'espectre polític, i la seva narrativa capitalista prioritza termes com *propietat privada, llibertat econòmica, competència, maximització de beneficis, mercat lliure, eficiència, innovació, progrés, flexibilitat i adaptació*. Però en la inevitable intersecció quotidiana entre ambdues cultures socioeconòmiques hi ha molts matisos.

Poden aquestes dues economies coexistir? De fet, ja estan coexistint, però la qüestió és: en quines condicions? L'any 2023, a la UE, l'ESS dona feina a un 6,3% dels seus treballadors; a Espanya, un 7,7%, i a Catalunya, suposava un 8% del PIB, i donava feina a unes 200.000 persones. Aquestes dades són molt o poc? En aquest aspecte, els resultats no són una quota gaire elevada

per tenir una gran influència en el mercat. Per tant, ambdues coexisteixen, però no en les mateixes condicions. L'ESS contínuament ha d'estar fent un sobreesforç per mantenir l'equilibri entre els seus valors i les seves estructures davant de les tendències generals del mercat.

Si ens qüestionem el fet de si ajudaria la digitalització a fer més competitiva l'ESS, hi ha dos temes. D'una banda, hi ha les següents qüestions: ¿Vol ser més competitiva l'ESS? ¿Per què li demanem competitivitat a una estructura que s'ha dissenyat per afavorir la cohesió social? ¿No li estarem demanant des de l'empresa capitalista a l'empresa social que es comporti com una empresa capitalista?

D'altra banda, l'altre tema és si té suficients recursos a l'abast l'ESS per fer l'esforç de digitalitzar-se i mantenir els costos derivats de la digitalització. Sobre aquest fet, com que en realitat estem parlant de modernització, sembla sensat concloure que la digitalització ajudaria a l'ESS a mantenir-se en el terreny del joc socioeconòmic. Però no se'ns escapa que l'ESS mai juga en terreny propi quan el sistema general està dissenyat per dinamitzar l'economia capitalista.

Tot això ens menava a una altra pregunta: ¿Com mesurem l'impacte de l'ESS en relació a les empreses capitalistes, i què podria fer la digitalització en aquest sentit?

Aquí la digitalització apareix només com un instrument en la gestió de l'empresa, ja sigui social i solidària o capitalista. En aquest sentit, en ambdós casos, abordaríem les tres dimensions típiques de l'anàlisi pel que fa a l'impacte de l'activitat empresarial, és a dir des del punt de vista social, econòmic i ambiental. En aquest cas, tot i que els grups d'indicadors són els mateixos, els ítems clau són diferents en un cas i l'altre.

En la dimensió social, en l'ESS, ens fixaríem en els indicadors d'inclusió social, de participació, de cohesió social, de qualitat de vida i en altres de si-

milars; en l'econòmica, en el la qualitat del treball, la contribució al PIB i, bàsicament, la reinversió social dels beneficis; finalment, en l'ambiental, en les pràctiques sostenibles, el compliment normatiu i la reducció de la petjada de carboni. En l'empresa capitalista, en canvi, l'impacte econòmic es fixaria en els ingressos i els beneficis, la productivitat i el valor de mercat; l'impacte social tindria en compte la responsabilitat social corporativa (RSC), les condicions laborals i l'impacte en la comunitat, i l'impacte ambiental avaluaria la qualitat de les pràctiques igual que en les ESS. Per tant, la variable digital, aquí, no resulta fonamental, sinó que només ajuda a ambdós tipus d'empresa a documentar i dur a terme la traçabilitat de les experiències.

Finalment, la reflexió sobre la necessitat, l'oportunitat i l'impacte de la digitalització de l'ESS posava de manifest que, de vegades, es compara asimètricament l'esforç que fan les grans empreses amb els molts recursos que tenen, cosa que no poden fer les petites i mitjanes empreses, que compten amb recursos limitats. Això, doncs, és una comparació creuada i enganyosa, perquè no compara dos elements iguals, i com diu el refrany, "acaba demanant peres a la pomera" i produeix malentesos.

Sovint se sent dir a les administracions públiques que si les petites i mitjanes empreses no es digitalitzen, no tindran futur. Potser sí, potser no, ja que hauríem de tenir en compte el context abans de fer l'afirmació. I, quan ens preguntem per aquest tema en relació amb l'ESS, a més, no hauríem d'oblidar que la narrativa de la innovació, la competitivitat, l'eficiència i altres aspectes similars són una narrativa relacionada inicialment amb les organitzacions de tipus capitalista, en què l'equació bàsica és innovar per competir i competir per guanyar. Imposar aquesta narrativa capitalista en el marc conceptual de l'ESS pot despertar suspicàcies, ja que no són aquestes les regles del seu joc social, solidari, comunitari, participatiu o inclusiu. Per tant, hi ha una raó cultural de pes que, en alguns casos, pot explicar aquesta resistència a la digitalització.

D'aquesta manera, a l'ESS li pot semblar que digitalitzar-se és com caure en el parany de la cultura del capitalisme, i no en té gaire ganes. Pot arribar a pensar que digitalitzar-se significa entrar en el joc de l'economia, de la qual es vol escapar, i per tant, es poden posar en risc els seus principis socials. Però això és així? No sempre. Només quan simplifiquem excessivament.

Llavors, què podem fer des de l'antropologia al respecte? Al llarg del debat vam descobrir que aquesta 'resistència' té un origen cultural en les maneres de concebre la relació entre els elements econòmics i socials. És a dir, no només són dos sistemes econòmics, sinó dues cultures diferents amb una expectativa de societat, de comunitat i d'estils de vida diferenciada. D'altra banda, vam descobrir també un altre aspecte interessant: el fet que la digitalització és un fenomen doble que, per una banda, funciona com un instrument de gestió de la informació, però que, per l'altra, estableix un marc conceptual construït sobre la base d'un nou món, que és el digital. Aquest punt és, de fet, el que més va desconcertar tant a uns com als altres i que, per tant, més costava d'entendre. La petita i mitjana empresa, sigui capitalista o solidària, ha de fer un doble esforç: primerament, per integrar les noves tecnologies —fet que és relativament fàcil— i, segon, per adonar-se que, en integrar-les, progressivament la informació digital s'anirà convertint en el puntal de la gestió del projecte empresarial, fet que propiciarà canviar la manera de pensar de l'empresa, ara digitalitzada. Així doncs, la persona responsable ha de passar d'una manera de pensar i fer analògica a una de digital —i això és el més difícil—, ja que en aquest procés l'ESS pot sospitar que digitalitzar-se és entrar en el joc capitalista, i, per tant, pot sentir-se incòmoda.

Davant d'això, què podem dir des de l'antropologia? Que si el que volem és disminuir les resistències al canvi tecnològic, s'hauria de pensar en fer una digitalització a la mida de cada cas. Caldria fer una etnografia de cada organització per saber exactament què demana i què necessita de tota l'oferta comercial de la digitalització, i oferir una digitalització a mida, a la carta, raonable i, sobretot, adaptada a les necessitats concretes i específiques de l'usuari. D'aquesta manera, després d'un primer pas raonable en la direcció

de la digitalització, podria venir un segon pas, i també un de tercer, però sempre al ritme de les petites i mitjanes empreses, i tenint en compte les circumstàncies i les necessitats reals de les organitzacions i del seu personal. Paral·lelament, es podria aprofitar el context de l'etnografia per fer una mica de pedagogia i acompanyar el procés de digitalització, no només de l'explicació de l'ús de l'eina, sinó també de com veure l'empresa, entitat, fundació o negoci des del punt de vista de la transformació digital. Per tant, tenint en compte el context, les etnografies de les organitzacions, focalitzades en els processos de digitalització, serien un bon mètode per identificar les necessitats i els requeriments de digitalització. Això es podria fer, per exemple, tenint en compte que en el sector social hi ha molt de voluntariat i que, sovint, la mitjana d'edat és superior a la mitjana de les empreses capitalistes.

Una experiència enriquidora

— Daniel Arricivita Carballeda

El Congrés d'Antropologia celebrat l'octubre passat a Barcelona, en el qual vaig participar des de l'àmbit de l'economia social i solidària, va ser per a mi una experiència bonica, i per què no dir-ho, també impactant. Aquest esdeveniment em va obrir les portes a un món que, fins aquell moment, em resultava completament aliè: el món de l'antropologia.

La meua trajectòria universitària i professional sempre havia estat allunyada del camp de les ciències socials. Vaig estudiar enginyeria agrònoma, i posteriorment em vaig orientar al desenvolupament de projectes d'enginyeria de la construcció. Més endavant vaig fer el salt al món de la consultoria empresarial, que em va apropar primer al cooperativisme i a l'economia social, i posteriorment, a la psicologia, concretament al *coaching* i a la facilitació. Tota aquesta trajectòria,

doncs, havia estat allunyada del món de l'antropologia. Així doncs, les reunions preparatòries per al Congrés van suposar el meu primer contacte real amb aquesta disciplina. Recordo viure aquestes trobades amb molta curiositat, en les quals comentàvem i exploràvem els possibles reptes a treballar, i em presentaven una metodologia de treball que desconeixia completament. Aquesta forma de pensar i d'abordar els problemes em resultava nova i alhora interessant, tot i que també una mica desafiant. No acabava d'entendre-la del tot.

Quan es va celebrar el Congrés feia relativament poc temps de la meua entrada a Barcelona Activa, i la tasca de representar-la en espais col·lectius em resultava una mica estranya i desconeguda. Estava travessant mesos d'il·lusió i, al mateix temps, d'exigència i d'aprenentatge intensiu, amb poc temps per a la reflexió profunda sobre els canvis que estava experimentant. Així que és en aquest intens context de canvi quan va arribar el primer dia de l'esdeveniment. Em vaig presentar amb una barreja de sentiments: estava força encuriolit i obert a allò que em podia trobar, però també amb poques expectatives concretes. No sabia exactament què esperava obtenir d'aquesta experiència. El meu objectiu no anava gaire més enllà d'aportar el repte i d'observar el desplegament metodològic.

Escrivint aquestes línies recordo la sensació d'entrar a l'auditori, on es respirava un ambient força agradable, i alhora carregat d'energia. Vaig tenir la sensació de ser en un entorn relaxat, però a la vegada, ple d'expectació i dinamisme.

Una de les primeres coses que em va cridar l'atenció va ser la quantitat de gent jove. Ara, mirant-ho en retrospectiva, entenc que això va ser una de les raons per les quals aquest congrés em va semblar tan diferent a altres als quals he assistit en el passat. En els congressos on vaig habitualment predomina un públic més homogeni, generalment format per

professionals més grans, amb trajectòries més consolidades en els seus camps respectius.

De fet, un dels aspectes que més em va agradar va ser l'obertura a la reflexió entre diferents generacions, i la inclusió de diverses perspectives. No havia observat mai aquest nivell d'intercanvi i de diàleg intergeneracional en altres congressos en què havia participat anteriorment. Vaig sentir que persones amb una llarga trajectòria en el camp de l'antropologia es mostraven genuïnament interessades en les idees i les aportacions dels participants més joves, la participació activa dels quals donava una energia especial.

També, a diferència d'altres congressos, on sovint les presentacions són unidireccionals, aquí hi havia voluntat de fomentar un diàleg continu entre ponents i participants. De fet, aquest enfocament participatiu va crear un ambient d'aprenentatge compartit, on tothom tenia l'oportunitat de contribuir i aprendre dels altres. Això va fer que em sentís més integrat i part d'una comunitat, malgrat ser la meva primera experiència en un context antropològic.

Em va agradar molt l'escolta activa i la capacitat de diàleg que es respirava. Vaig tenir la sensació que els participants compartien punts de vista i coneixements, i estaven disposats a aprendre dels altres, independentment de les seves edats o experiències prèvies. A més, vaig escoltar persones amb una gran capacitat comunicadora, que demostraven experiència i coneixement en les seves àrees, i vaig gaudir enormement de les converses que es van generar durant el congrés.

En conclusió, la meva participació en el Congrés d'Antropologia no només va ser una experiència personal enriquidora, sinó que també em va obrir nous horitzons professionals que mai abans havia considerat. El congrés em va oferir una nova perspectiva sobre com es poden abordar

problemes socials des d'un angle més humà i cultural, aspectes que sovint queden fora de les discussions en àmbits més econòmics o tècnics. També em va oferir nou vocabulari i noves eines per transformar la manera com entenem i abordem els reptes socials i econòmics. Així doncs, haver-hi participat va ser tot un regal.

Professionalització de l'antropologia a Catalunya, avui

A dalt, inauguració del Fòrum, a càrrec de Pep Guasch i Ismael Peña-López.
A sota, imatges dels tallers i taules rodones.

Taules d'àmbits professionals

La jornada de dissabte del Fòrum va consistir en una sèrie de fins a set taules rodones dedicades a diferents àmbits temàtics en què l'antropologia hi és present des del punt de vista professional. En cada taula rodona van intervenir, explicant les seves experiències, diversos professionals de l'antropologia, així com també d'altres disciplines. Igualment es va mirar de deixar una estona per a les intervencions del públic.

Alguns dels temes o títols proposats corresponien als més clàssics o habituals quan es pensa en antropologia aplicada, com ara “Patrimoni etnològic, patrimoni immaterial i gestió cultural”; “Intervenció social i perspectiva comunitària” o fins i tot “Consultories, l'art d'oferir solucions” —tot i que en aquest darrer cas encara parlem d'una pràctica poc habitual, desafortunadament.

Però també hi va haver taules dedicades a temes que *a priori* alguns podrien considerar allunyats de la disciplina, com ara “El paper de l'antropologia en els reptes ambientals” o “Tecnoantropologia: anàlisi del món digital”. Sigui com sigui, la conclusió en ambdós casos va ser que són camps que no només ofereixen oportunitats de treball, sinó que, de fet, la participació d'antro-

pòlegs i antropòlogues és imprescindible per a una gestió correcta dels problemes que s'hi aborden. A més, la taula “La creativitat en la narrativa escrita i audiovisual” plantejava no tant un camp professional estricte, sinó també com són les possibles aplicacions d'algunes de les qualitats que comporta la formació antropològica. La jornada es va tancar amb una taula titulada —un pèl provocativament— “Arquitectura, urbanisme i antropologia: confrontació o col·laboració”. De fet, podríem dir que una de les conclusions generals de tot el Fòrum va ser precisament la necessitat de col·laborar amb professionals d'altres àmbits i configurar equips pluridisciplinars.

Els resums de cadascuna de les taules, que reproduïm a continuació, van ser elaborats pels participants en el curs “Ocupabilitat i accés laboral de l'antropologia en àmbits socials prioritaris” —organitzat per l'ACPA i finançat pel Consorci per a la Formació Professional de Catalunya (Conforcat)—, així com també per alumnes de la Universitat de Barcelona que van participar com a voluntaris en l'organització del Fòrum.

Taula A. **Patrimoni etnològic, patrimoni immaterial i gestió cultural**

— Júlia Albos, Natàlia Juárez, Gal·la Heras i Laia Alemany

Participants

Marc Ballester Torrens. Antropòleg, expert en l'àmbit del patrimoni cultural immaterial. Des de l'any 2008 ha treballat en la identificació, la salvaguarda i la dinamització en el marc dels inventaris del PCI. Ha participat també en projectes en què, com a antropòleg, ha assumit funcions relacionades amb la divulgació, la dinamització i la gestió del patrimoni cultural. Recentment, l'any 2021, ha estat comissionat de la Capital de la Cultura Catalana a Tortosa, ha participat en el projecte Artesania360° i ha estat comissari de l'exposició "Memòries i patrimonis del Mercat Central de Tortosa".

Txell Martín Pardo. Professora associada a IESAbroad Barcelona, on imparteix cursos d'antropologia i estudis culturals i religiosos; jutgessa del Premi d'Economia Circular *The Weg ePrize*; investigadora associada al *Center for Folklife and Cultural Heritage* de la *Smithsonian Institution*,

de Washington DC , i cofundadora del *Cascade Collective for Cultural Sustainability*. A més és vocal de la junta dels Lluïsos de Gràcia.

Dolors Pelegrí i Aixut. Llicenciada en Geografia i Història, doctora en Antropologia Cultural i té el màster en Museologia i Gestió del Patrimoni Cultural. Entre 2011 i 2022 va ser tècnica de cultura, patrimoni i turisme de l'Ajuntament d'Aitona, des del qual va impulsar el projecte Fruiturisme mitjançant el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER). Ha treballat també per la Universitat de Lleida, la Universitat de Barcelona i la Generalitat de Catalunya, entre d'altres.

Roger Costa (moderador). Llicenciat en Geografia i Història, amb especialitat en Antropologia Social i Cultural per la UB. És també tècnic del Servei de Recerca de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural (Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya).

Desenvolupament de la taula

La taula de diàleg titulada “Patrimoni etnològic, patrimoni immaterial i gestió cultural” va oferir una oportunitat crucial per a l'intercanvi d'idees i coneixements entre professionals de l'antropologia i altres experts relacionats amb la gestió i preservació del patrimoni cultural.

Els convidats, cadascun amb àmplies experiències multidisciplinàries, van proporcionar una visió enriquidora sobre com les diferents aproximacions pràctiques poden contribuir a l'estudi, la salvaguarda i la gestió del patrimoni etnològic i immaterial. Així doncs, aquesta taula de discussió va servir com a escenari per aprofundir en qüestions crucials relacionades amb la significació del patrimoni i les dificultats que sovint sorgeixen en la seva implementació, justificació i gestió.

En l'esdeveniment es va ressaltar la importància del diàleg i la col·laboració interdisciplinària per abordar els reptes professionals que continuen sorgint en aquest camp en constant evolució, de manera que, de la mà de les trajectòries i els projectes professionals dels diferents ponents, es va posar en diàleg el paper estratègic de l'antropologia per donar significat etnogràficament al patrimoni cultural.

També es va abordar la noció que el patrimoni no és una realitat donada, sinó una idea dinàmica relacionada amb la ideologia i el context del moment. Per tant, és canviant, així com també ho és la mateixa concepció del patrimoni, entès com una producció de sentit i de significats en el marc d'un procés participatiu acceptat per la majoria. D'aquesta manera, el patrimoni és quelcom relacional segons els interessos dels diferents actors, i el seu valor canvia en funció de les generacions.

El valor afegit de la disciplina antropològica en l'àmbit patrimonial en comparació amb les altres ciències tradicionalment vinculades a l'àmbit, com són l'arqueologia o l'arquitectura, és la capacitat que té per revalorar allò que en aparença no té valor utilitari. En aquesta línia, es va considerar la necessitat d'establir noves relacions laborals amb aquestes altres disciplines clàssiques i la gestió cultural, per tal que l'antropologia i les seves eines puguin ser un fil conductor en projectes globals.

Un exemple és l'aportació de Dolors Pelegrí en la seva proposta *Fruiturisme*, un projecte que ofereix una resignificació del territori del Baix Segre en clau d'innovació turística i de dinamització econòmica, que conceptua el paisatge com a patrimoni immaterial. De fet, aquest terme ha estat present en altres projectes, com en són exemples el que va deixar palès Txell Martín en el seu treball a la Vall d'en Bas, com a element de patrimoni immaterial que la població considerava de més importància. O com de la mateixa manera ho va fer també Marc Ballester, que va inventariar el patrimoni etnològic de les terres de l'Ebre. Així mateix, Roger Costa va afegir que com a antropòlegs donem una altra visió i una nova perspectiva al patrimoni cultural i a la cultura.

Una altra de les potencialitats recollides va ser la capacitat de l'antropologia de posar en relació contextos aparentment no vinculats i fer-los comprensibles entre si des d'una perspectiva holística, que permeti mirar el patrimoni en el seu context i les seves relacions, tot creant un marc conceptual en què la cultura sigui entesa com un element viu, com un motor general i amb capacitat generadora, contràriament a la interpretació folkloritzada i essencialista de la cultura.

D'altra banda, i seguint el fil de l'anomenada *cultura viva*, també es va parlar de l'ensenyament del patrimoni cultural amb una finalitat integrativa dels processos culturals locals com a eina de, —adjuntant l'exemple presentat a la taula— restauració de pràctiques d'artesanía local per tal de poder ser considerades com a trajectòria laboral per a alumnes que estan en procés d'escollir-la.

Després que els ponents donessin introducció als diferents temes d'interès de la relació entre l'antropologia i el patrimoni, es va donar pas al fet que les persones assistents al Fòrum poguessin donar el seu punt de vista i aportar el seu coneixement al debat, a més de poder exposar possibles dubtes.

El primer tema que va sorgir va ser la preocupació per a la possible mercantilització de la cultura en els processos de revalorització patrimonial, ja que des del punt de vista de l'antropologia es pot considerar que mercantilitzar porta a la simplificació i a l'estandardització de les cultures, així com també a la prioritització dels aspectes comercials en detriment de la comprensió profunda i respectuosa de les pràctiques i els significats culturals. Aquest enfocament pot provocar la pèrdua de diversitat cultural, la comercialització d'elements intangibles del patrimoni, i la seva explotació sense el consentiment i el benefici de les comunitats locals, fets que contribueixen a la despersonalització i la pèrdua d'autenticitat en l'experiència cultural.

Seguidament, es va debatre sobre la sobrevaloració del reconeixement de la UNESCO, i la importància d'entendre que la valoració del patrimoni no hauria de limitar-se a aquesta única instància, a més de les conseqüències que tot

això duu associades. I és que quan s'aspira a aconseguir el reconeixement de la UNESCO es pot estar enfocant en una perspectiva estandarditzada de valor i prestigi, que pot deixar de banda moltes altres dimensions rellevants del patrimoni que són significatives per a les comunitats. De fet, el valor intrínsec d'un element patrimonial prové de la importància que té per a les persones que el viuen i el mantenen, independentment del reconeixement internacional, i això no hauria de ser menystingut. El llistat del patrimoni immaterial de la UNESCO és important per donar valor, però no és l'única via per avaluar la riquesa i la diversitat del patrimoni cultural i natural a escala global.

També es va subratllar la importància d'abordar l'antropologia en la preservació del patrimoni emocional, atès que de vegades aquest aspecte passa desapercebut als ulls d'altres disciplines. I cal tenir-ho en compte, perquè aquesta dimensió del patrimoni és intrínseca a les experiències i les vides de les persones. El patrimoni emocional, en aquest sentit, representa les connexions profundes que les persones tenen amb els llocs, els objectes i les tradicions que les envolten, i que sovint són el nucli de la seva identitat cultural i personal. Desatendre aquesta qüestió pot portar a la pèrdua de significat i valor de les comunitats, i en conseqüència, a la despersonalització del patrimoni. Per tant, els antropòlegs han de ser defensors de la preservació del patrimoni emocional, ja que això no només enriqueix la comprensió del patrimoni, sinó que enriqueix també l'estima i el respecte cap a les diverses formes de significat cultural.

El paper dels antropòlegs, en conclusió, està esdevenint quelcom cada cop més imprescindible en el desenvolupament de les diferents disciplines culturals, i fer-nos lloc en l'àmbit del patrimoni és també un aspecte que hem de considerar en el camí de generar les nostres trajectòries.

Desitgem que arran de taules de debat com aquesta, entre moltes altres implicacions, puguem parlar de les nostres trajectòries professionals, allunyant-nos de conceptes com el de *supervivència*, i apropant-nos a trajectòries riques, plenes i multifuncionals.

Taula B.

La creativitat en la narrativa escrita i visual

— Aitana Bernete, Abel Ruiz, Helena Sistac, Agnès Villamor

Participants

Elisenda Ardèvol Piera. Professora catedràtica en els Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya en l'àmbit d'Antropologia Social i Cultural. Professora convidada i visitant a diversos centres internacionals. Compta amb una extensa publicació científica i una gran experiència investigadora en projectes nacionals i internacionals. Les seves principals línies d'investigació són en antropologia visual, digital i dels mitjans, amb especial èmfasi en la innovació metodològica en etnografia i metodologies qualitatives.

Adrià Pujol Cruells. Antropòleg i escriptor. Ha estat docent a la Universitat de Barcelona i a ELISAVA, vinculada a la Universitat Pompeu Fabra. Com a antropòleg ha comissariat diverses exposicions al Museu d'Etnologia de Barcelona o al Museu Diocesà de Solsona. Al mateix temps, com a escriptor ha conreat l'assaig, la novel·la, la biografia, el

conte i el dietarisme, i és un dels impulsors de l'Observatori de la Vida Quotidiana. Actualment és professor de l'Escola Bloom i de l'Aula d'Es-criptura de Girona, i escriu a l'Avenç i al Diari de Girona.

Pep Guasch Capell (moderador). President de l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA). Llicenciat en Antropologia, diplomat en Treball Social, amb màster en Gestió Cultural i postgrau en Cooperació Internacional. És tècnic de participació, universitats i projectes del Col·legi d'Educa-dores i Educadors de Catalunya (CEESC). Ha treballat i treballa com a gestor sociocultural, en cultura popular, co-municació i patrimoni.

Desenvolupament de la taula

Els ponents van començar comentant les seves trajectòries. Ardèvol va comentar que va conèixer l'antropologia visual durant el seu primer treball de camp, arran d'un estudiant del *Center for Visual Anthropology* de l'USC, que volia fer un documental a partir d'un treball antropològic. És així que va seguir aquest format per fer la tesi doctoral, i va acabar esdevenint-ne pione-ra a l'estat espanyol. En canvi, Pujol ho va fer diferent, atès que ja havia fet camí en diferents mitjans de comunicació abans d'acabar el segon cicle de llicenciatura en Antropologia, la qual cosa li va permetre entendre el món i explicar històries d'una manera diferent.

L'antropologia és una forma d'entendre i veure el món. El treball de camp està envoltat d'una ètica i una forma concreta de relacionar-se amb les per-sones etnografiades, que marca la diferència amb altres disciplines. Com a antropològues ens hem de plantejar aspectes com ara la manera de parlar, d'establir relacions i d'escoltar atentament, per tal de construir un diàleg amb els altres que ens proporcioni informació sobre la seva realitat. D'aquí parteix la narració de l'antropologia, ja que no es tracta de trobar realitats que encaixin amb un guió ja escrit. En aquest sentit, Ardèvol adverteix: "No

has de crear la teva pel·lícula, sinó mirar quina és la pel·lícula dels altres, i a partir d'aquí construir en diàleg amb ells.”

Per Pujol, l'antropologia serveix per establir el límit on es toquen ficció i realitat. Tal com explica, “Les antropòlogues som expertes en el discurs i en la construcció de relats”. Per tal que això resulti atractiu, hem d'utilitzar les estructures del relat que són pròpies de la ficció i que ens permeten endreçar les realitats. Assenyala que “endreçar el món és un acte d'imaginació”, i exposa que la fricció entre ficció i realitat encara és present, tot i no ser tan exloent com abans. En aquest sentit, Pujol recorda també l'anècdota de *Tristos tròpics*, que no va rebre el premi Goncourt l'any 1956 perquè no era literatura, sinó etnologia.

Segons Ardèvol, l'objectivitat deshumanitza: “Les opinions de l'antropòleg no interessin, però la seva subjectivitat sí.” No pots comprendre la subjectivitat dels altres si no comprens la teua, i és llavors que es pot crear un relat ficcionat per a explicar veritats, en el moment de reconèixer els altres des de la nostra pròpia subjectivitat, que cal fer explícita.

Com deia Bateson, és una “imaginació disciplinada”, posada en context. Segons Ardèvol, “la teoria és fraccionar, posar en caixetes i organitzar”, de manera que posa en relleu la importància d'una “subjectivitat ordenada”. Partint d'això, hem de tenir present que, des de l'antropologia, ens movem pel món a base de paradoxes, com són observar i participar, o objectivitat i subjectivitat. Cal, doncs, incorporar-nos a la construcció del relat perquè és des de nosaltres que entenem el món, segons allò que estem mirant, i de quina manera ho estem mirant.

Sobre el present i futur de l'antropologia, Ardèvol apunta que “tot allò que s'explica al món acadèmic s'ha de poder explicar arreu”. Assenyala la necessitat de qüestionar l'absència de l'antropologia, de les seves eines i mirades dins del món mediàtic i de les maneres de fer dels mitjans de comunicació, com a forma d'expansió fora del nucli acadèmic i a la recerca d'un impacte

social. I és per aquesta raó, que la figura mediàtica-tertuliana de l'antropòleg en la comunicació i els mitjans audiovisuals s'ha de posar sobre la taula com a possibilitat de futur de l'antropologia. Segons Pujol: "L'únic requisit per aquest futur és, a escala pràctica, no traïr mai la mirada antropològica. De vegades, a les tertúlies del Grasset ens les hem tingut. No perquè jo digués res gaire estrany, sinó perquè era massa antropològic, massa paradoxal. I la gent es posa molt nerviosa." Hem de treballar, doncs, per acostumar a la societat a escoltar aquest discurs paradoxal. Però també hem d'entendre que en mitjans de comunicació, com en espais en directe televisiu o en documentals, molts cops no podem controlar la nostra pròpia narració, i podem posar-nos en situacions i diàlegs agredolços que hem d'aprendre a defensar amb els actors que hi participen.

Durant les intervencions dels assistents es posa en relleu la necessitat d'hibridació, dins del món laboral, amb totes les professions. Segons Ardèvol "ens hem d'inventar", tant per desenvolupar noves teories com per desenvolupar la nostra disciplina, i triar "a quina taula seure". Seguint amb això, Pujol apunta: "Inventar la nostra pròpia cartera de clients com ho fa un lampista."

És una realitat, com assenyala una assistent, que "molts de nosaltres som híbrids entre ser antropòlegs i treballar a una feina que ens permeti viure, i que es necessita un coixí econòmic per poder inventar-te el nínxol". Jornades com les d'avui tenen com a propòsit que sigui més fàcil assolir-ho.

Taula C.

El paper de l'antropologia en els reptes ambientals

— *Blu Clos i Cirici, Eugenio Cortés-Chamizo,
Cesca Marcet Claramunt, Cristina Chaves Lázaro*

Participants

Mireia Campanera Reig. Doctora en Antropologia social per la Universitat de Barcelona l'any 2016 i actualment professora ajudant doctora a la Universitat Complutense de Madrid. Ha dut a terme una extensa recerca en antropologia ambiental, i també ha dut a terme investigacions sobre dones i presó entre 2006 i 2009. També, des de 2018, en el camp de l'antropologia de l'alimentació, concretament en precarització, salut i entorns alimentaris. Ha participat en projectes de recerca competitius nacionals i internacionals amb diferents universitats. Ha elaborat més de 25 publicacions en forma de llibres, capítols de llibres i articles.

Edurne Bagué. Doctora en Antropologia Social, especialitzada en aigua, societat i cultura pel Centro de Investigaciones y Estudios Sociales en Antropología Social de Mèxic. És també membre de la Càtedra

UNESCO de Desenvolupament Humà Sostenible a la UdG i actualment coordinadora de la Comunalitat del Güell (Programa Comunalitats Urbanes, Direcció General d'Economia Social i Tercer Sector). El seu treball està focalitzat en les polítiques públiques, l'anàlisi de les institucions i els models de governança i presa de decisions, especialment en aspectes associats a l'aigua.

Mar Satorras. Antropòloga i ambientòloga, amb un màster en l'especialitat de canvi climàtic i canvi ambiental global i un doctorat en Ciència i Tecnologia Ambiental (2017, ICTA-UAB). Ha treballat d'educadora ambiental, i des del 2013 es dedica professionalment a la recerca socioambiental. Ha estat investigadora predoctoral a l'ICTA-UAB, ha fet un postdoctorat al Laboratori de Transformació Urbana i Canvi Global (TURBA) de la UOC, i actualment s'ha consolidat com a investigadora en sostenibilitat urbana a l'Institut Metròpoli, a la UAB.

Estava prevista també la participació de Montserrat Solà, antropòloga i tècnica del Parc Natural de la Serra de Montsant, que finalment no va poder assistir.

Desenvolupament de la taula

La taula va girar entorn al paper de l'antropologia en l'àmbit mediambiental. Es van comentar diferents aportacions que pot oferir l'antropologia en aquest camp en qüestió, com ara l'acompanyament i la guia de transicions ecosocials i energètiques, l'elaboració i dinamització d'iniciatives per habitar el territori o la planificació de polítiques de conservació de recursos naturals, entre altres temes.

Apareixia una idea clau que va mantenir-se al llarg de la sessió: la condició imprescindible d'incorporar permanentment una mirada sociocultural en referir-se als afers de medi ambient. La gestió d'aquest aspecte sempre està associada als actors socials que es desenvolupen en el medi "natural".

Seguint la línia d'aquesta reflexió, es van subratllar les dificultats de treballar des d'aquesta perspectiva degut a la visió tecnològica que s'acostuma a implementar i, consegüentment, la falta d'ofertes laborals per als antropòlegs.

L'antropologia ens recorda que els diferents models tecnològics escollits per tal de gestionar els recursos són també models socials, ja que impacten en la vida de les persones, produeixen canvis en el teixit social o en la forma d'entendre els recursos naturals i en com ens hi relacionem.

D'aquesta manera, es va fer palesa la importància de la presència —i per tant la incorporació— de l'antropologia dins d'aquest àmbit laboral, per tal d'aportar la mirada holística i crítica que tant caracteritza aquesta disciplina.

Aportacions destacades

Comentem diferents punts clau destacables de la xerrada. Mireia Campanera va fer especial èmfasi en la mirada holística i la perspectiva analítica i crítica que té l'antropologia: “El nostre rol és el de mediar entre els diferents actors, de connectar actors i mirades. És una feina xamànica.” Aquestes característiques, segons ella, fan que l'antropologia sigui una disciplina que té cabuda en àmbits diversos, relacionats amb el medi ambient, com són la conservació natural, l'assessorament en propostes de canvi en política pública, la mediació entre els diferents actors i interessos, etc.

Seguint amb aquests punt clau, va expressar Eburne Bagué: “Com a antropòlogues podem saltar de l'enfoc particular al general, i viceversa, fet que facilita el saber detectar conflictes, imaginaris o relacions de poder entre altres, i que ens permet traduir l'experiència personal a la comunitat i al territori.”

L'antropologia ha d'anar més enllà de la investigació acadèmica, i s'ha de treballar per traduir el coneixement teòric a la pràctica professional. En aquest sentit, Mireia Campanera es mostrava partidària d'incorporar la participació d'estudiants en projectes professionals durant la formació acadèmica, i possi-

bilitar així un aprenentatge real i pràctic de la disciplina, per tal de contribuir a la seva professionalització. “Aprenem fent”, va afirmar la Dra. Campanera, “hem resolt moltes situacions amb experiència; assaig i error”.

Mar Satorras va considerar que l'antropologia té un paper clau en la transició ecosocial i energètica, ja que aporta eines per entendre la realitat sociocultural. No obstant això, va comentar que, per exemple, avui en dia “l'antropologia encara no és un perfil demandat en els parcs naturals”.

“La resposta no és només tecnològica; és epistemològica i ontològica”, va afirmar Edurne Bagué, mentre explicava que la fal·lera de buscar solucions tecnològiques als problemes ecològics respon a un discurs que pretén perpetuar el mateix model de creixement i extractivisme. En aquest sentit, va afegir: “Encara es parla de l'aigua com a un objecte, un recurs. Manca una cultura de l'aigua.” I és que l'antropologia permet comprendre els canvis que es produeixen, les injustícies que es poden generar en aquest tipus de processos i l'impacte social en els diferents actors que hi participen. Des de l'antropologia adoptem una mirada integral que posa les persones al centre.

La Dra. Bagué va afirmar també que la dimensió cultural i simbòlica identitària és motor de canvi. Segons les seves paraules: “La gent deia: ens han raptat el riu. Em vaig adonar que amb les municipalitzacions no s'estava treballant la part humana i la dimensió emocional.” Per això resulta incomprendible que dins l'Agència Catalana de l'Aigua no es reservin llocs de treball per a la figura de l'antropòleg, fet que és preocupant.

Per la seva banda, la Dra. Satorras plantejava un repte: “Els antropòlegs també hem de ser activistes.” Partidària, com les altres ponents, d'un enfocament des de l'antropologia i no tant des de les ciències ambientals, és a dir partidària d'una interlocució entre ciències naturals i socials. A més, afegia que “el treball qualitatiu no pot recaure només en entrevistes, sinó que l'observació participant és necessària i fa referència a l'antropologia”.

Intervencions d'altres participants

El temps per intervencions del públic assistent malauradament va quedar minimitzat a pocs minuts degut a la interessant xerrada. No obstant, es van compartir un parell d'experiències en relació, per una banda, al gran valor simbòlic i identitari de l'aigua en les Terres de l'Ebre, motivador de mobilitzacions massives. I, per altra banda, es va mencionar la manca de mediació i acord entre la població pel que fa als impactes de la transició energètica, en concret en l'aprovació i procés d'implementació de noves línies elèctriques.

Conclusions

En definitiva, la demanda de coneixement expert per solucionar problemàtiques ecològiques i ambientals continua tenint un perfil essencialment tècnic. Tecnologies i coneixements són mobilitzats en les polítiques públiques per afers a on preval la immediatesa. El discurs imperant és buscar solucions tecnològiques i que s'ajustin a terminis curts. L'antropologia proposa canvis en el model o estil de vida de la societat, com comentava Mireia Campanera. La posició crítica amb les institucions, amb la burocratització i amb el poder, fa dels professionals de l'etnografia uns perfils "poc amables" per a les institucions. Bo i així, metodologies com l'observació participant i el relativisme metodològic —intentat posar en qüestió idees preconcebudes per l'anàlisi— podrien ser cabdals i eficients.

Segons Edurne Bagué, l'àmbit social no juga un paper rellevant en qüestions medi ambientals, considerant-se i contractant-se de manera externa (a través de les consultories) perquè no es planteja com a perfil intern estructural.

Com aclaria Mar Satorras, "que no hi sigui no vol dir que no hi hagi de ser". L'administració ha d'incloure el perfil antropològic, i això és un bon repte per l'ACPA: lluitar per fer-ho realitat.

Unanimitat en el potencial de l'Antropologia per tenir un paper cabdal en les transicions medi ambientals actuals: la perspectiva que aporta l'antropologia és necessària. Tot i així hem de ser conscients de les barreres amb què ens trobem. El potencial de l'Antropologia com a medidora entre infraestructures i usuàries té per endavant molts espais de discussió per generar i un llarg camí per recórrer entre l'actitud crítica i ser un motor real de canvi.

Taula D. **Tecnoantropologia: analitzant el món digital**

— *Alba Ribot Font, Alberto Guerra, Agustín d'Onia i Noé Gras Aura*

Participants

Jordi Colobrans Delgado. Doctor en Sociologia, concretament en Sociologia de les Organitzacions i llicenciat en Antropologia Cultural. Actualment treballa com a responsable de recerca de l'Àrea de Tecnologies per a la Societat Digital de la Fundació izCAT. També és professor associat del Departament de Sociologia (UB) i col·laborador d'altres universitats. Des del 2005 ha participat en diversos projectes de la UE. És propietari de *LivingLabing.com* i un dels impulsors de l'enfocament tecnoantropològic de la innovació social i digital.

Ricard Faura Homedes. Llicenciat en Geografia i Història, amb especialitat en Antropologia Social i diplomad en Ciències Socials per la Universitat de Barcelona. Actualment treballa com a cap del Servei d'Inclusió i Capacitació Digital a la Direcció General de Societat Digital adscrita al Departament d'Empresa i Treball de la Generalitat de Cata-

lunya. Membre del Consell Social de la Fundació Innovació per l'Acció Social i vicepresident segon de l'Ateneu Barcelonès. Va ser també membre impulsor del grup de Tecno-Antropologia.

Desenvolupament de la taula

El primer bloc va anar a càrrec de Jordi Colobrans, que va començar amb una aproximació històrica sobre el sorgiment, durant els anys setanta, del concepte *tecnoantropologia*, el qual no va prendre major rellevància fins als anys noranta, arran de la necessitat de donar resposta a l'impacte social d'Internet. Va ser així com es van començar a crear els primers *CityLabs* o centres d'innovació social. A Catalunya, destaca Artur Serra per ser el pioner.

A continuació, es van abordar els diferents tipus de tecnoantropologies que hi ha tenint en compte la complexitat, la participació, els actors, la multidisciplinarietat i el públic. En primer lloc, trobem la tecnoantropologia aplicada al disseny de productes i serveis, que, com el propi nom indica, s'encarrega d'analitzar un objecte o un servei que s'ofereix des d'alguna empresa o administració. A més, aquest anàlisi no sols tracta d'abordar el producte o servei en si, sinó que ho fa en les seves tres etapes: en l'estudi de mercat previ al llançament, en el redisseny del projecte per adaptar-lo als resultats etnogràfics i, per últim, en l'avaluació i el monitoratge dels mateixos productes i serveis amb els usuaris.

En segon lloc, hi ha els projectes d'innovació i transformació social i digital, enfocats a la comunitat d'ocupadors, gestors culturals o AMPES, entre altres. Aquests projectes estan relacionats amb la creació, la implementació o l'adopció de les noves tecnologies socials i territorials en diferents àmbits econòmics, socials o ambientals, per superar l'esclatxa o bretxa digital, tot promovent la capacitat.

En tercer lloc, trobem el disseny de "noves estructures socials", en què juguen un paper primordial els Laboratoris d'Innovació Ciutadana, que actuen

com a centre de formació i de recerca, i també com a incubadora d'iniciatives empresarials i socials. Per últim, existeix el disseny i implementació d'ecosistemes socioeconòmics i sociotecnològics que contribueixen a la creació i consolidació d'una societat del coneixement, digital, d'Internet, creativa i innovadora.

Després d'aquesta explicació, Colobrans va abordar alguns projectes que havia desenvolupat com a tecnoantropòleg. Per exemple, va analitzar l'impacte de la televisió en la societat dels anys noranta, o va monitorar l'accés dels estudiants a la universitat per reduir la taxa d'abandonament acadèmic, entre altres aspectes.

El segon bloc va anar a càrrec de Ricard Faura, que va recuperar el tema del *boom* de la tecnoantropologia als anys noranta i la xarxa d'antropòlegs que es va crear al voltant: "Estava mal vist parlar d'Internet que això va fer que els que hi estàvem interessats ens busquéssim", com ja s'havia esmentat abans, principalment per iniciativa i impuls d'Artur Serra.

Aquesta xarxa de persones, que van acabar sent un grup que es reunien a Cornellà, van servir com a punt de partida per diferents iniciatives, com la gestació de la idea del primer Citilab al 1997 o la creació d'una web anomenada Observatori de la meva societat. D'aquí va sorgir també un congrés virtual de tecnoantropòlegs amb quatre edicions, que va acabar tenint problemes per gestionar la quantitat de gent que volia assistir-hi. A més, al 2007, a León es va presentar el primer marc teòric de la subdisciplina a Espanya, èxit que també va anar acompanyat per les institucions i departaments de ciències socials de les universitats catalanes que van veure en aquesta iniciativa un sense fi de possibilitats de col·laboració, com és el cas de l'I2CAT.

En l'actualitat aquest èxit s'ha plasmat en el creixement de *citilabs* per tota Catalunya, i en l'entrada de tecnoantropòlegs a les institucions, tot i que per formar-se específicament en tecnoantropologia s'ha de viatjar a l'estranger, especialment a Copenhagen.

Conclusions

Com ja s'ha esmentat al principi, la tecnoantropologia, el que vol, és veure els aspectes socials del desenvolupament tecnològic en tots els sentits, tant pel que fa als problemes, com als gustos, les discriminacions, la facilitat o l'accessibilitat. Per fer-ho, utilitza un mètode etnogràfic adaptat a les necessitats, que és l'autoetnografia col·laborativa, la qual per una banda permet documentar la pròpia experiència sobre un objecte o servei i, per l'altra, recopilar les experiències dels altres usuaris, amb la finalitat de fer un ús responsable i sa de les tecnologies. En paraules de Jordi Colobrans: "Donem realisme a les idees dels enginyers."

Taula E. **Intervenció social i perspectiva** **comunitària**

— Judith Jordà, Iván Timoteo, Mariana Orrego i Artur Castelló

Participants

Xavi Campos Marquès. Llicenciat en Història Contemporània i Educació Social. Actualment, director de l'Equip de Gerència del Col·legi d'Educahores i Educadors Socials de Catalunya (CEESC). Docent i ponent a escala nacional i internacional en temàtiques vinculades al desenvolupament cultural comunitari i a la transformació social.

Neus Miró Climent. Llicenciada en Ciències Ambientals per la UAB l'any 2002; amb màster en Anàlisi Política per la UOC l'any 2021 i en Gestió de la Comunicació Política i Electoral per part de la UAB des de l'any 2010. També, sòcia fundadora de FITES Terres de l'Ebre SCCL i coautora del llibre *Dones en moviment. Una anàlisi de gènere de la lluita en defensa de l'Ebre* (Cossetània, 2005).

Gloria Elena Rendón. Antropòloga per la Universitat d'Antioquia a Colòmbia i màster en Ciències Polítiques per la Universitat Autònoma de Barcelona. També és especialista en el disseny i gestió de polítiques d'inclusió de la diversitat relacionades amb les migracions (www.globalmigrat.com).

Francesc Ventura Fabra (moderador). Graduat en Antropologia Social i Cultural per la Universitat Autònoma de Barcelona i màster en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona. Especialitzat en planificació estratègica des d'una perspectiva inclusiva i comunitària

Desenvolupament de la taula

La taula ha estat un espai d'exploració i debat sobre el ventall d'aportacions clau que poden oferir professionals de l'antropologia en matèria d'intervenció social i en l'àmbit social i comunitari. Tot plegat, tal com indica el seu nom, des d'una perspectiva inclusiva i comunitària.

Una de les primeres qüestions que es van plantejar és que el context ofereix un marc específic a l'hora d'abordar realitats diverses, la qual cosa és imprescindible en la intervenció social. En aquest sentit, metodològicament, l'antropologia permet vehicular diferents experiències, tot prioritant també la visibilitat d'aquelles no hegemòniques o subalternitzades.

Tal com demostra la consultoria Global Migrat, la perspectiva comunitària en matèria de migracions és un clar exemple de com contextualitzar mitjançant l'exercici de compartir experiències. Així, es permet fomentar una diversitat que defugui de l'essencialisme. En definitiva, explorar comunitàriament el context permet teixir vincles des de l'àmbit social per a les futures intervencions.

Un altre exemple de com crear ponts amb metodologies comunitàries és el que ofereix la cooperativa Fites, que parteix de valors com ara el respecte mutu entre les persones participants amb l'objectiu d'aconseguir una mirada holística i focalitzada en les persones. Per aconseguir-ho cal, però, escolta activa, debat, reflexió i la cerca de consensos per a escenaris contextuais específics, que més tard requereixen accions també concretes.

El següent punt sobre el qual es va parlar va ser la importància de la transdisciplinarietat. En aquest cas, Xavi Campos va defensar que les persones professionals de l'educació social i de l'antropologia no haurien de separar les tasques de cada disciplina en els processos i projectes de disseny i intervenció. Els antropòlegs no haurien de dedicar-se exclusivament a dissenyar projectes, ni tampoc els educadors socials haurien d'estar a peu de carrer aplicant-ho, sinó que hi hauria d'haver molta més versatilitat. Tothom hauria de poder formar part de tot el procés, perquè això l'enriqueix.

Campos va comentar, seguint amb el panorama plantejat, que l'educació social necessita l'antropologia, perquè volen dissenyar i avaluar projectes també conjuntament amb les comunitats on s'han aplicat, de manera que són necessaris els equips híbrids per tenir societats transformadores. En aquest sentit, una persona del públic va apuntar que les dues disciplines són cosines germanes, sobretot en la dificultat de diferenciar-les quan s'expliquen i defineixen a terceres persones.

A continuació, es va obrir un torn de preguntes i reflexions dels oients. Una persona va preguntar a Neus Miró sobre la qüestió de no separar el procés, atès que a la seva presentació havia explicat que a la cooperativa només dissenyaven l'acció. El dubte, en aquest cas, sorgia pel fet que quan unes persones han d'aplicar un projecte o acció dissenyada per algú altre amb el qual no tenen cap tipus de relació ni coordinació, no hi ha la possibilitat de poder realitzar modificacions, millores o canvis. És quan s'aplica l'acció al terreny, quan es pot veure si està funcionant de forma correcta i desitjada o no. Si la persona que ha ideat tota l'acció no és present per a poder entomar-ho i cop-

sar-ho en primera persona, pot haver-hi molta dificultat a l'hora d'establir variacions.

Sobre la pregunta sorgida, Miró va respondre que la cooperativa Fites crea la possibilitat de poder seguir el procés de prop —tot i que no directament al terreny—, i així, a partir d'aquest *feedback* entre dissenyadors i interventors, fer un seguiment per a possibles millores i canvis. Tot i això, va comentar que moltes empreses, contractes o institucions públiques no tenen els diners per a fer-ho, o simplement no ho volen fer. També va respondre que no sabia com avançar en un projecte sense tenir en compte totes les mirades i visions, i que per això el seu equip de treball és multidisciplinari. En aquest moment, Gloria Rendón va afegir-s'hi explicant que, si no hagués sigut part d'una acció interdisciplinària i amb moltes veus diverses, el seu treball tampoc mai hauria reeixit.

En resum, de la taula destaquem dues citacions dels participants. Neus Miró va parlar de la necessitat de “posar al centre la persona i les seves condicions de vida” i “posar temps al treball qualitatiu” i Xavi Campos, per la seva banda, va dir: “Els educadors i educadores socials us necessitem.”

Finalment, per part nostra, ens agradaria sumar-nos a diversos punts dels quals es va parlar al llarg de la xerrada, i que també hem anat posant de relleu al llarg d'aquest breu text. En primer lloc, creiem que és fonamental imbuir-se del context del qual es vol parlar. Seguidament, creiem que és molt important, per assolir el punt anterior, que es doni valor i reconeixement a la metodologia de l'antropologia, és a dir l'etnografia, a través de pressupost, eines i temps per a abordar-ho. En tercer lloc, com hem dit abans, cal destacar la gran capacitat de l'antropologia, i la necessitat també de posar en alça aquells contextos no hegemònics i no visibles. Finalment, volem destacar la riquesa d'un equip interdisciplinari per a poder realitzar els projectes des de diferents punts de vista i des d'aportacions diverses.

Taula F. **Consultories: l'art d'oferir solucions**

— *Joan Gregori, Òscar Larraga, Maria Torradeflot, Saila Vila*

Participants

Mamen Salcedo Vereda. Doctora en Antropologia, treballa en el disseny i desenvolupament de projectes educatius i socials en l'àmbit estatal i llatinoamericà, focalitzats en la inclusió de col·lectius vulnerables, la innovació metodològica i la promoció cultural. Actualment és sòcia i directora de Recerca i projectes educatius d'*UpSocial*, entitat dedicada a la innovació social i la seva escalabilitat. També és membre de la junta de l'ACPA.

Rafael Cabezas Díaz. Antropòleg i enginyer químic, amb un màster en Enginyeria Ambiental, un màster MBA, i actualment, estudiant del màster en Filosofia. Ha treballat a la Generalitat de Catalunya i a les multinacionals VEOLIA i LINDE, concretament als departaments I+D i de Màrqueting. Actualment té una consultoria mediambiental i desenvolupa treballs relacionats amb l'emprenedoria.

Desenvolupament de la taula

El punt de partida és que la consultoria és un àmbit professional en què els antropòlegs podem proporcionar una gran quantitat d'informació a les administracions públiques, les empreses privades i les entitats socials a través de l'anàlisi qualitatiu i l'etnografia. La mirada holística i la metodologia de treball que aporta l'antropologia constitueixen un perfil professional totalment diferenciat de qualsevol altre. L'antropòleg, en tant que basa el seu estudi en l'experiència de l'altre, i parteix del fonament que tot és qüestionable, aconsegueix obtenir dades i evidències que els seus clients no estan avesats a adquirir.

Així mateix, la identitat professional de l'antropòleg en una consultoria no només possibilita nexes, propostes d'acció o vies de resolució de problemes per a organitzacions i col·lectius, sinó que amplia la visió de la diversitat dels actors i promou solucions innovadores davant la complexitat de les relacions socials i de contextos diversos. Això permet un procés col·laboratiu d'orientació, d'acompanyament i de reflexivitat en diferents línies d'acció, com són el disseny, el desenvolupament i l'avaluació de projectes socials, la identificació i recerca d'àrees de millora i innovació, i la contribució a optimitzar estructures organitzatives que permetin l'enteniment entre diferents agents. De fet, una de les tasques principals de l'antropòleg com a consultor és, en paraules de Mamen Salcedo, "ajudar a l'entitat o institució contractant a fer-se les preguntes adequades i a gestionar les expectatives pel que fa la proposta", en referència a la feina de guiatge duta a terme pel professional de l'antropologia.

Així doncs, la professionalització de l'antropologia mitjançant la consultoria contribueix a resoldre reptes socials en els àmbits prioritaris, oferint respostes, orientació i cooperació per generar canvis a través d'una metodologia qualitativa.

L'antropòleg com a consultor

Més enllà del tipus de clients potencials que pot tenir una consultoria, entre els quals trobem administracions públiques, empreses privades, entitats del Tercer Sector i institucions internacionals, per a la immersió en aquest àmbit com a professionals hem de tenir en compte dos aspectes rellevants: el tipus de consultoria, d'una banda, i el tipus de projectes en els quals ens iniciem, per l'altra. Així doncs, disposem principalment de dues opcions, que són formar part d'una consultoria ja establerta, o bé esdevenir autònoms. En el primer cas, però, a l'hora d'escollir una consultoria és necessari preguntar-se en quin tema ens volem enfocar, però sense perdre de vista la versatilitat. És a dir, endinsar-nos en un àmbit que ens interessi, però alhora que permeti una certa flexibilitat. És aconsellable explorar consultories especialitzades, així com buscar-ne de multidisciplinàries que comptin amb xarxes de col·laboradors per a l'especialització en dels diversos projectes.

També és important valorar la nostra experiència com a consultors. En funció del nostre bagatge podrem accedir com a treballadors autònoms o iniciar-nos en consultories que ens permetin adquirir l'experiència necessària dins del sector. En aquest sentit, és rellevant remarcar que la figura de l'autònom rau en estar aparentment sol. Per tant, no només fa d'antropòleg, sinó també de gestor i comercial. Contràriament, els avantatges d'una consultoria són el recolzament d'altres professionals, el major nombre de projectes i un menor risc financer, mentre que treballar per un mateix, és a dir, com a autònom, permet tenir un tracte més directe, proper i flexible amb el client, encara que també sigui necessari tenir el recolzament d'altres professionals per a cobrir aquells temes en què no es té coneixement.

Per acabar, a l'hora d'aplicar les aptituds antropològiques, els ponents van recalcar, d'una banda, la necessitat d'aprofitar els coneixements adquirits en projectes previs i, d'altra banda, el requeriment de prendre el temps necessari per investigar i avaluar el context en què es vol aplicar el projecte. També es

va ressaltar la rellevància de cultivar competències pel que fa la gestió de projectes, sobretot tenint en compte que els principals rols dels antropòlegs dins les consultories solen ser el de *project manager* i el de tècnic de projectes.

Conclusions i reflexió final

Aquest Fòrum de Diàleg Professional ha permès una aproximació orientativa a la professionalització de l'antropòleg dins de la consultoria, i ha donat respostes a preguntes com ara què és una consultoria, quins tipus de projectes s'hi realitzen, o com incorporar-se a aquest camp professional.

En resum, la consultoria se'ns presenta com una feina on podem fer valer les eines pròpies de la nostra disciplina per a donar als clients unes solucions úniques. Ara bé, si volem encaixar la nostra metodologia amb els requeriments del contractant “cal determinar bé l'objecte de feina i adaptar-lo a les necessitats del client”, tal com diu Rafael Cabezas. És important, doncs, a l'hora de guanyar eficàcia i profunditat, fer un ús exhaustiu de la recerca etnològica i documentar-se al màxim amb tots els clients, ja que Salcedo ens adverteix que “cada projecte és un màster, del qual cal aprendre i al qual cal dedicar-hi l'esforç i les especificitats pertinents”.

Finalment, ambdós ponents, en introduir els seus projectes i marcs professionals, així com la seva experiència tant en una consultoria com en solitari, ens van facilitar les seves pàgines web laborals, per tal d'il·lustrar i exemplificar la seva feina. En el cas de Mamen Salcedo, la pàgina d'*UpSocial* (www.upsocial.org), consultoria especialitzada en identificar innovació social i educativa; i en el cas de Rafael Cabezas, la web del seu servei com a consultor (<https://syneradvisor.com/>).

Taula G. Arquitectura, urbanisme i antropologia: confrontació o col·laboració

— Irene Mar Lombarte i Ada Ozcáriz Lindstrom

Participants

Carlos Bitrián. Arquitecte, format amb el màster en Estudis Comparatius de Literatura, Art i Pensament; el màster en Teoria i Història de l'Arquitectura i doctor en el Programa de Teoria i Història de l'Arquitectura. Imparteix docència a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona des de 2009 i en l'actualitat és investigador postdoctoral en la modalitat Margarita Salas. També ha treballat en àmbits de recerca relacionats amb el patrimoni i la relació entre l'espai i la memòria i, com a voluntari, en l'activisme en defensa del patrimoni cultural.

Manuel Delgado Ruiz. Catedràtic d'Antropologia Social a la Universitat de Barcelona. Des del 1986, imparteix classes d'antropologia religiosa i d'antropologia urbana al Departament d'Antropologia Social de la UB. Ha treballat sobre les identitats col·lectives, la violència religiosa i

les apropiacions socials d'espais públics. És autor de nombrosos articles i llibres, entre els quals hi ha *El animal público* (Premio Anagrama de Ensayo, 1999).

Helena Majó i Ylla-Catalán. Arquitecta per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (2021), i que recentment ha finalitzat la doble titulació del màster en Arquitectura i màster en Intervenció Sostenible en el Medi Construït (2023). Té també postgrau en Antropologia de l'Arquitectura: La vida social de l'entorn construït (2021), i actualment està cursant l'últim curs del grau d'Antropologia Social i Cultural a la UB. Professionalment està treballant a la cooperativa Cíclica en projectes d'arquitectura, urbanisme i paisatge, que tenen per objectiu l'equilibri ambiental i l'equitat social.

José Mansilla. Doctor en Antropologia Social, investigador i professor universitari. Membre de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU). Estudia les interrelacions entre classes i moviments socials, i les dinàmiques d'exclusió i desigualtat social en la ciutat. Autor de *La pandemia de la desigualdad. Una antropología desde el confinamiento* (Bellaterra, 2020) i *Los años de la discordia. Del modelo a la marca Barcelona* (Edicions i Propostes Públiques, 2023)

Guillermo Soler García de Oteyza (moderador). Llicenciat en Periodisme per la UAB i en Antropologia per la URV, amb un màster en *World Heritage Studies* per la Universitat de Birmingham. Actualment és professional *freelance*, especialitzat en recerca i gestió de patrimoni cultural immaterial. Va ser gerent de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, i autor i coautor de diversos llibres i recerques sobre el món dels castells, la música pop o la joventut. És també membre de la junta de l'ACPA.

Desenvolupament de la taula

La taula tractava dels possibles ponts que es podrien teixir entre les disciplines de l'arquitectura, l'urbanisme i l'antropologia. Les arquitectes presents a la taula van destacar la importància de tenir una mirada antropològica a l'hora de desenvolupar projectes per tal de tenir en compte els aspectes socials i comunitaris que necessàriament tenen tots els espais urbans, ja que creuen indispensable la necessitat d'incorporar una figura que actuï d'intermediària entre les usuàries i les tècniques per tal de recollir les seves necessitats i desitjos, i així poder dissenyar espais on aquests elements es vegin reflectits. De fet, això no és més que una figura que es podria atribuir a les antropòlogues, arran de les eines distintives de la disciplina que se centren en estudis en l'àmbit local i a petita escala, i utilitzant el mètode de l'observació participant.

Idees clau sobre l'antropologia professional

L'antropologia professional s'enfoca en l'aplicació pràctica dels principis antropològics per abordar problemes del món real. Algunes idees clau podrien ser:

- La resolució de problemes. Trobar solucions pràctiques als problemes, ja que els antropòlegs se serveixen del seu estudi i de la comprensió de les estructures socials i culturals per abordar desafius específics, tot proposant intervencions i polítiques efectives.
- Adaptació i flexibilitat: En l'àmbit professional, el context de feina de l'antropòleg pot variar, ja que pot anar des d'un entorn corporatiu fins a organitzacions governamentals o bé, també, organitzacions sense ànim de lucre.
- Investigació aplicada. Els antropòlegs se serveixen de mètodes d'investigació qualitatiu i quantitatiu per abordar problemes específics en entorns concrets. És a dir, la seva feina consisteix en dur a terme investigacions per a informar de les decisions i les polítiques pràctiques.

- Participació comunitària. L'antropologia professional també implica treballar directament en comunitats locals. La participació activa i col·laborativa per part de les comunitats facilita als antropòlegs la comprensió de les seves necessitats i perspectives.
- Ètica i sensibilitat cultural. Els antropòlegs han de ser ètics i sensibles culturalment en el seu treball a través de mantenir la confidencialitat, obtenir el consentiment informat i respectar les creences i pràctiques culturals de les persones amb les quals treballen.

Reflexions dels participants

Les reflexions dels participants coincidien amb les reflexions ja escoltades en altres taules del Fòrum. Escau destacar sobretot el descuit que se li dona a la posició de l'antropòleg en la realització de projectes, en gran contrast amb l'experiència positiva que exposen els professionals d'altres disciplines que han treballat en projectes on s'inclouen antropòlegs. En la majoria dels projectes on no hi és present la figura de l'antropòleg, falta el nexa amb la comunitat, de manera que el desenvolupament del projecte en qüestió està desconnectat de la realitat social del territori on s'està duent a terme, i per tant, moltes vegades s'inverteix en projectes que després no tenen una bona rebuda, ja que no s'han contemplat les necessitats de la comunitat.

També destaquen algunes participants que, a escala més internacional, hi ha més col·laboració entre l'arquitectura i l'antropologia, com trobem, per exemple, amb els *living lab*, on entenen l'antropologia com una tecnologia social, en què es codissenyen les propostes entre la societat i els tècnics.

A continuació reproduïm una citació textual de les intervencions de cada ponent:

- “L'antropologia com a complement o pròtesi, ja que té rituals com el treball etnogràfic, que complementen altres professions.” Manuel Delgado.

- “L'antropologia té molt a aportar a l'arquitectura, ja que com a àmbit professional, és una disciplina molt formalista. L'arquitecte és un tècnic de les formes, especialitzat en donar forma a l'espai, però no pot anar molt més enllà d'allò material. I aquí és on l'antropologia pot ser decisiva.” Carlos Bitrián.
- “El treball etnogràfic com a eina que pot servir per l'arquitectura a l'hora de crear nous espais, ja que es tindria en compte la realitat social.” José Mansilla.
- “Des d'altres disciplines cada vegada es reconeix més la necessitat d'incorporar antropòlegs en equips interdisciplinaris, de manera que les empreses puguin complementar els serveis ja en oferta amb les eines de l'etnografia.” Helena Majó.

Conclusions

Al llarg d'aquesta taula s'ha arribat a la conclusió de la importància que té crear equips interdisciplinaris que incloguin antropòlegs per tal d'establir un vincle entre l'equip tècnic que desenvolupa els projectes comunitaris i les usuàries dels espais que s'estan creant. Aquests aspectes tenen l'objectiu de crear espais que tinguin en compte les necessitats i els desitjos de la població, i així fer-los més rendibles, ja que s'utilitzarien molt més, a més del fet que, com que se sentirien escoltats, se'ls sentirien més seus, i de retruc, els cuidarien més.

A través de reivindicar la professió antropològica com quelcom útil i necessari dins la presa de decisions tècniques, es crea l'espai per posar en dubte la idea que només s'han de tenir en compte les qüestions tecnocientífiques a l'hora de dur a terme projectes. Així, s'introdueix en cada projecte la possibilitat de reimaginar les necessitats de la població i la manera en què ens organitzem per cobrir-les, a través de les eines distintives de la disciplina centrades en estudis en l'àmbit local i, a petita escala, emprant el mètode de l'observació participant.

Coda: Treball de camp d'una antropòloga innocent al Fòrum

— Roser Colomer i Albertí

L'antropologia és la ciència social per excel·lència que té la capacitat d'aportar un coneixement que facilita el canvi social i cultural de forma més democràtica i compromesa amb els drets humans. Això és possible gràcies a la seva metodologia etnogràfica, l'observació participant, l'aproximació respectuosa a la diversitat cultural i la seva capacitat d'explicitar i visibilitzar els imperatius culturals, les relacions de poders i les interseccionalitats que de forma implícita i explícita operen en la realitat a conèixer. També aborda com es plasma no només en els diferents agents que intervenen, sinó també en el paper de cadascú en la definició de les hipòtesis i diagnòstics, en què

s'inclouen naturalment també el dels professionals de l'antropologia que prenen part en observar-intervenir.

L'antropologia permet visualitzar el sistema de creences i relacions de poder en les pròpies institucions contractants i els diferents agents d'intervenció, i és el vincle i una aproximació respectuosa i qualitativa allò que ajuda a vèncer les resistències de tothom a acceptar la seva aportació. Per això, l'antropologia ha de poder ser aplicada en qualsevol àmbit d'intervenció i acció humana de les institucions i agents del territori, perquè facilita la construcció del coneixement compartit i compromès des de la interdisciplinarietat i amb la participació de les persones que seran beneficiàries o víctimes de l'acció que es vulgui dur a terme per incidir d'una manera o altra en la vida de les persones, en cadascun dels nínxols, els ecosistemes o les comunitats afectades.

L'antropologia, com a ciència social, ha de seguir evolucionant, per tal que s'atreveixin a realitzar des de la interdisciplinarietat també pronòstics i propostes d'accions de com intervenir i no intervenir en la realitat, i també per no desapropiar el seu gran potencial d'incidir en la realitat d'una forma conscient, responsable i ètica. Per això cal que també l'antropologia acompanyi i supervisi els agents i equips d'intervenció, i que avaluïn junts els resultats, sigui en l'àmbit professional que sigui, com ara en l'arquitectura, el treball i l'educació social, la medicina, l'alimentació, la cooperació internacional, la diplomàcia, l'ensenyament o la distribució i redistribució dels recursos, com ara les energies, l'aigua o la riquesa.

El repte és immens, i caldria poder fer-ne una Dafo, ja que permet visualitzar les debilitats i les fortaleses internes i externes per construir plegats una estratègia que hauria de ser a curt, a mig i a llarg termini. Es podrien contemplar, per exemple, qüestions com ara el potencial d'alumnes en pràctiques d'Antropologia; el paper de les consultories; el fet d'aconseguir una major presència del perfil d'antropòleg en les convocatòries públiques o el repte, les limitacions i el potencial dels professionals híbrids explícitament con-

tractats per la seva doble condició —doble titulació i formació— i els d'aquells que han estat contractats amb un encàrrec no antropològic i des d'una altra professió. De la mateixa manera, es pot contemplar també la possibilitat d'acompanyament i de fer mentories i supervisió als professionals que exerceixen; els papers de les associacions de professionals de l'antropologia i de les universitats; el risc de desaparició del grau d'Antropologia i la demanda de màsters d'altres disciplines amb enfocament antropològic; la necessària col·laboració amb altres col·legis i associacions professionals, etc.

L'antropologia pot aportar i construir coneixement i noves realitats acompanyant tant els que tenen el poder de decisió com els que no el tenen, per tal que el puguin arribar a tenir. L'antropologia permet la participació de la comunitat en la política pública. El seu enfocament metodològic i el treball en xarxa facilita el seu paper mediador i interlocutor, sempre que es treballi des de la interdisciplinarietat. També permet una major participació dels ciutadans i una major qualitat democràtica en la societat on vivim, sense paternalismes i possibilitant millor el dret i la responsabilitat d'incidir en la pròpia vida i en l'entorn, tant individual i col·lectiu, com també personal o des de qualsevol àmbit professional.

L'antropologia posa a l'abast crear i possibilitar vincles de confiança per empoderar les persones i comunitats, d'una manera diferent i complementària de com es fa i es pot fer des de la intervenció del treball social i l'educació social, i més enllà de l'aportació de la sociologia i la psicologia. Totes elles són ciències socials necessàries i que es complementen entre sí en la construcció del coneixement i diagnòstic. Però l'antropologia, amb el seu enfocament, pot anar més enllà, i ha de possibilitar una millor intervenció des del model sistèmic d'interrelació d'ecosistemes i des de la visibilització de la interseccionalitat de les diferents causes i efectes en la configuració de les realitats, és a dir prenent-hi part més enllà de la intervenció de l'observació participant.

Això és possible perquè l'antropologia es posiciona des de la complexitat social, i perquè ajuda a avançar en els conflictes, sense separar ni discriminar

uns o altres professionals en el procés de planificació, intervenció i avaluació. Perquè els professionals de l'antropologia recullen l'experiència i el coneixement de les diferents persones de la comunitat —agents i afectats de les intervencions— a través d'un vincle i una relació de confiança que requereix alhora una aproximació respectuosa i conscient de les pròpies limitacions, així com també una subjectivitat amb els professionals i les persones de la comunitat. Tots aquests factors ajuden a crear un espai interdisciplinari de coordinació i uns espais segurs on construir el coneixement des del respecte multidisciplinari.

Per tant, l'antropologia pot ajudar a fer una política pública més eficient i compromesa amb els drets humans des del respecte a la diversitat cultural, i desmuntant i combatent les certeses i els imperatius culturals que perpetuen les desigualtats socials en tots els àmbits, des de les administracions fins l'associacionisme i la societat civil i de les entitats i les empreses privades.

Aquesta disciplina pot contribuir també a la igualtat d'oportunitats i la millora de la qualitat de vida, tot incidint en la formació i la intervenció en els diferents nivells de tots els agents implicats, inclosos els polítics i legisladors, per una major sostenibilitat humana i ambiental en el nostre planeta.

L'antropologia aporta un canvi de mirada que hauria d'anar enfocat a facilitar el canvi i la transformació social, en benefici de disminuir el patiment humà, millorar la convivència, el respecte i la sostenibilitat amb la resta d'espècies animals i vegetals amb qui compartim el planeta, tot interlocutant i intervenint en els conflictes i problemes socials i en el seu potencial de canvi.

L'antropologia, ètica i responsable, propicia el dret a la transformació i al canvi social, i per això també ha de sortir més de les universitats i els àmbits acadèmics, perquè amb el seu potencial de narrativa, comunicació i influència ha d'aprendre a treballar amb professionals de totes les altres disciplines per contribuir, tot aportant propostes integrals.

L'antropologia pot ser també un motor de canvi i transformació de les institucions i administracions, però això mai ho podrà fer sola. Per aquest motiu ha d'aprendre a treballar des de la interdisciplinarietat i atrevir-se a fer i ajudar a fer propostes d'intervenció, i aportar la mirada antropològica a qui té el poder d'incidir i decidir, ja que ambdós fronts són imprescindibles i complementaris. L'antropologia és un aliat per a qui té el poder i per a qui no el té. Dels professionals dependrà el seu ús i supervivència, segons el seu compromís ètic amb la professió, amb els drets humans i amb la interculturalitat.

El potencial de l'antropologia en posar les coses al seu lloc i en la manera d'entendre i explicar el món es pot dur a terme de forma molt creativa: des del compromís personal i professional; des de l'acció individual en l'associacionisme, pel fet de viure en societat; des de la narrativa escrita i visual; des de la construcció del coneixement en la recerca i, necessàriament, també, fent un pas més, des del disseny, la implementació i l'avaluació de les intervencions i les noves orientacions per la rectificació de totes elles. Perquè tota intervenció transforma la realitat de forma conscient i inconscient, amb efectes secundaris no desitjats, que sempre són més elevats quan no es té en compte ni tot el context i univers significatiu, ni el propi etnocentrisme i sistema de creences del professional antropòleg.

Per això l'antropologia pot ser alhora tan útil i temuda. Per això també els seus professionals han de poder treballar des de tots els perfils contractants possibles, i potser per això seria molt útil un procés d'acompanyament professional per a la inserció laboral, per poder ser creatius i sobreviure professionalment amb l'antropologia i des de l'antropologia.

L'antropologia permet incorporar i contemplar les identitats, les emocions, les persones i l'impacte de les decisions pròpies i alienes en la vida de cadascú, així com també contempla com totes aquestes circumstàncies tenen també el poder transformador de les realitats socials i culturals.

Els autors

Daniel ARRICIVITA CARBALLEDA

Enginyer agrònom (Universitat de Lleida), postgraduat en Economia Cooperativa (UAB), amb formació diversa en Coaching i facilitació de grups, ha desenvolupat bona part de la seva carrera professional dins el món de l'enginyeria, però després d'una experiència emprenedora al Perú dins l'empresa on treballava es va reorientar cap al sistema cooperatiu i l'emprenedoria col·lectiva. Actualment és responsable d'Innovació Socioeconòmica de Barcelona Activa.

Jordi COLOBRANS DELGADO

Doctor en Sociologia (Sociologia de les Organitzacions) i Llicenciat en Antropologia Cultural. És un dels impulsors de l'enfocament tecnoantropològic de la innovació social i digital i propietari de LivingLabin.com. Ha estat Responsable de Recerca de l'Àrea de Tecnologies per a la Societat Digital de la Fundació izCAT. Actualment està treballant sobre processos creatius impulsant el projecte de walabrandt.com. És professor associat del Departament de Sociologia (UB) i col·laborador d'altres universitats en temes de Tecnologia, Cultura, Societat i innovació.

Roser COLOMER i ALBERTÍ

Diplomada en Treball Social per i Postgrau de tècniques d'entrevista per ICESB, Post grau Antropologia Aplicada al Benestar Social i Llicenciada en Antropologia Social i Cultural per la Universitat Autònoma de Barcelona. Treballadora Social Atenció Primària Municipal i activista social.

Gaitán ESTUPIÑÁ VILAS

Antropòleg per la UAB. Actualment treballant d'Educador Social en Medi Obert per l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos. Soci fundador de l'Associació Obagues i membre de la junta de l'ACPA.

Pep GUASCH CAPELL

President de l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA). Llicenciat en Antropologia, diplomat en Treball Social, màster en Gestió Cultural i postgrau en Cooperació Internacional. És tècnic de participació, universitats i projectes del Col·legi d'Educaadores i Educadors de Catalunya (CEESC). Ha treballat i treballa com a gestor sociocultural, en cultura popular, comunicació i patrimoni.

Pep MONTES i SALA

Llicenciat en ciències de la comunicació i màster en gestió cultural. Més de 30 anys amb experiència en la consultoria de projectes culturals, polítiques de joventut i de gestió d'organitzacions, compaginada amb la gerència de l'Ateneu Barcelonès, la direcció del Consell de la Cultura i les Arts i, actualment, la gerència de l'Associació Catalana d'Empreses del Lleure, l'Educació i la Cultura (Acellec).

Hungria PANADERO HERNÁNDEZ

Llicenciada en Sociologia (Universitat Autònoma de Barcelona), i en Ciències del Treball (Universitat Oberta de Catalunya). Consultora i investigadora

especialista en participació i planificació estratègica. Directora de la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia.

Ismael PEÑA-LÓPEZ

Director de l'Escola de l'Administració Pública de Catalunya (2021-24). Doctor en Societat de la Informació i del Coneixement, Llicenciat en Ciències Econòmiques i Empresarials (Economia), Màster en Ecoauditories i Planificació Empresarial del Medi Ambient i postgrau en Gestió del Coneixement. Amb anterioritat ha estat Director General de Participació Ciutadana i Processos Electorals de la Generalitat de Catalunya.

Mamen SALCEDO VEREDA

Doctora en Antropologia, treballa en el disseny i desenvolupament de projectes educatius i socials en l'àmbit estatal i llatinoamericà, focalitzats en al·l inclusió de col·lectius vulnerables, la innovació metodològica i la promoció cultural. Actualment és sòcia i directora de Recerca i projectes educatius d'UpSocial, entitat dedicada a la innovació social i la seva escalabilitat. Membre de la junta de l'ACPA.

Guillermo SOLER GARCÍA DE OTEYZA

Llicenciat en Periodisme (UAB) i Antropologia (URV). Màster en World Heritage Studies per la Universitat de Birmingham. Actualment és professional freelance, especialitzat en recerca i gestió de patrimoni cultural immaterial. Va ser gerent de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya. Autor i coautor de diversos llibres i recerques sobre el món dels castells, la música pop o la joventut. Membre de la junta de l'ACPA.

Francesc VENTURA FABRA

Graduat en Antropologia Social i Cultural per la Universitat Autònoma de Barcelona i màster en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona. Especialitzat en mediació intercultural, acció comunitària i planificació estratègica. Membre de la junta de l'ACPA.

Primer Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia

Organitza:

Co-organitza:

Amb el suport de:

Col·laboren:

El 20 i 21 d'octubre de 2023 l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia (ACPA) va organitzar el primer Fòrum de Diàleg Professional de l'Antropologia. Aquesta publicació en recull les principals aportacions, així com d'altres textos entorn la qüestió. Tot plegat, una eina imprescindible per conèixer la realitat i les possibilitats que l'antropologia té com a professió ara i al nostre país.

Amb el suport de:

